

ראש ישיבת בריסק
הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק שליט"א:

"כל מהותו של הסבא זיע"א זעקה תורה; כל מציאותו והלך מחשבתו היו תורה"

"כדי לזכות לחכמת התורה מוכרחים להיות 'איש של תורה', וכדי להפוך בכל מהותו ושכלו לאיש ולשכל של תורה צריך להכין עצמו ולהתדבק בעמל התורה המשולב ומצורף כמקשה אחת עם דבקות ביראתו יתברך, ורק אז זוכה שמשפיעים עליו שפע של חכמה ותורה למעלה מיכולותיו וכישרונותיו הטבעיים ומגבלות השכל האנושי, עד שכל הלך מחשבתו הן בגופי תורה והן במילי דעלמא הופך להיות שכל של תורה. זה היה זקני רבינו הגדול רבי חיים זיע"א. זה מה שהעסיק אותו כל המעט-לעת כל חייו. וכך גם היה אבא זיע"א. לכן הם היו 'הם', לכן הם זכו להגיע למקומות שאחרים לא הגיעו"

הרב ישעיהו ויין

כיוון שאין לי מקום משומר שתתקיים אצלי: כן הוא יתברך שמו ידו פתוחה כביכול להשפיע תמיד לכל איש מעם סגולתו רוב חכמה ובינה יתרה, ושתתקיים אצלי ויקשרם על לוח לבם, להשתעשע אתם בבואם לעולם המנוחה ותלמודם בידם, אמנם הדבר תלוי לפי אוצר היראה שתקדם אל האדם, שאם הכין לי האדם אוצר גדול של יראת ד' טהורה, כן ד' ייתן לי חכמה ותבונה ברוב שפע כפי שתחזיק אוצרו, הכל לפי גודל אוצרו, ואם לא הכין האדם אף אוצר קטן שאין בו יראתו יתברך כלל ח"ו, גם הוא יתברך לא ישפיע לי שום חכמה כלל, אחר שלא תתקיים אצלי, כי תורתו נמאסת ח"ו כמו שאמרו חז"ל, ועל זה אמר הכתוב ראשית חכמה יראת ד', וכמבואר בהקדמות הזוהר וכו'.

"אתם מבינים? אתם יודעים מה כתוב כאן ב'נפש החיים'?", שואל ראש הישיבה שליט"א ומשיב, "כתוב כאן שלא די ללמוד לבד. כדי לזכות לחכמת התורה מוכרחים להיות 'איש של תורה', וכדי להפוך בכל מהותו ושכלו לאיש ולשכל של תורה, צריך להכין עצמו ולהתדבק בעמל התורה המשולב ומצורף כמקשה אחת עם דבקות ביראתו יתברך, ורק אז זוכה שמשפיעים עליו שפע של חכמה ותורה למעלה מיכולותיו וכישרונותיו הטבעיים ומגבלות השכל האנושי, עד שכל הלך מחשבתו הן בגופי תורה והן

תרחק. וכדי דייקת שפיר תשכח, שכל גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, וכל הישר בסברא גדול מחברו. זה היה על קצה המזלג יסוד דרך ושיטת לימודו של הסבא רבי חיים: לחתור בסברה ישרה לאמתה של תורה."

"לפני שמנסים להבין את כוחו בתורה", אומר לנו הגאון האדיר ראש הישיבה שליט"א, "עלינו לדעת ולהבין ולשנן לעצמנו את דברי הנפש החיים' בשער ד' פרק ה'."

ראש הישיבה שליט"א מטריח עצמו שוב וקם בזריזות ממקומו, כשהוא ניגש לארון הספרים ומוציא מתוכו את הנפש החיים' הבלוי מרוב שימוש. אנחנו מטים את ראשו ואת אוזנינו, וראש הישיבה שליט"א מתחיל לקרוא בקול רם:

"ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לי האדם, כן על זה הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו, כי האב המחלק תבואה לבניו, הוא מחלק ונותן לכל אחד מידת התבואה כפי אשר יחזיק אוצרו של הבן אשר הכין על זה מקודם, שאם אם ירצה האב וידו פתוחה ליתן לו הרבה, אמנם כיוון שהבן אינו יכול לקבל יותר מחמת שאין אוצרו גדול כל כך שיוכל להחזיק יותר, גם האב אי אפשר לו ליתן לו עתה יותר. ואם לא הכין לו הבן אף אוצר קטן, גם האב לא ייתן לו כלל,

דברים על עצם גדולתו וקדושתו של מרנא הגר"ח זיע"א..."

"רבים מנסים להבין מה היה סוד כוחו הגדול של הסבא רבי חיים זיע"א, כשבעיני עיני הבדולח צפה וראה דברים שגדולים וטובים לא זכו לראות, כאשר צפה וזיהה מבעוד מועד את הסכנות האורכות לפתחה של היהדות הנאמנה, ובעיני הצופיות למרחוק חזה את העתיד להיוולד מרעיונות התעתועים של הציונות והלאומיות עוד מתחילת דרכה. היסוד הוא, כי מרוב דבקותו ועמלו בתורה עם יראת ד' היא אוצרו, הרי שהיו כל מהותו ושכלו והלך מחשבתו - תורה, וממילא כל הכרעותיו היו הכרעות של תורה, והתורה הרי תורת אמת היא, וממילא קיבל שכל ישר לקלוע אל האמת בכל הכרעותיו הן לדורו והן לדורות אחריו."

הגאון האדיר שליט"א מוסיף: "הלא זה דבר ידוע, כי זקני מרן הגר"ח זצלה"ה הלא הוא זה שסלל את דרך הלימוד שהאיר עיני העולם בכל היכלי התורה והישיבות הקדושות, והאמת היא, שעיקר דרכו בנויה ומיוסדת על דרך הראשונים ז"ל."

ראש הישיבה שליט"א מטריח עצמו לארון הספרים, שב ממנו עם חוברת קטנה ומצטט ממנה את מכתבו של מרן הגר"ח מוואלאז'ין זיע"א לנכדו: 'וגם העיקר לאחוז בסברא הישרה, ואשר אינה ישרה לאמתה של תורה, גם אם מחודדת - אותה

רדת קודש אופפת את מפתן דלתו של ראש ישיבת בריסק שליט"א. ארונות ספרים ושולחן-

לימוד פשוט הם הרהיטים שבחדרו של הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק שליט"א, נכדו של רבן של כל בני התורה מרנא רבינו חיים הלוי זיע"א אשר לאור תורתו צועדים והולכים ציבור יראי ד' ובני התורה כבר יותר ממאה שנה...

אוירת הוד קדומים שורה בחדר הספוג כולו באש בוערת של תורה ויראה טהורה, ויש בה כדי להשפיע תחושה עילאית ומרוממת. דמותם של רבותינו לבית בריסק - מרנא הבית הלוי זצ"ל, מרנא הגר"ח זצ"ל ומרנא הגרי"ז זצ"ל, חופפת על הבית כולו וכמו עומדת מאליה לנגד העיניים.

שיחות ארוכות מלאי דעת תורה והשקפה בהירה, זכינו לשמוע בשנים האחרונות מפיו של רב רבנן, הגאון האדיר שליט"א, אשר השקנו מבאר תורתו, בהיותו שולשלתא דדהבא ומעביר מסורת בית הלוי לדורנו אנו. כעת, ערב יומא דהילולא המאה לסילוקו של מרנא הגר"ח זיע"א, אנו מביאים את הדברים במילואם.

בהורמנא דמלכא שליט"א, ביקשנו לשמוע דברים אודות זקנו הגדול רבינו חיים הלוי זצ"ל: באנו לשמוע מראש הישיבה שליט"א מעט

במילי דעלמא הופך להיות שכל של תורה.

"זה היה זקני רבינו הגדול רבי חיים זיע"א, אדם שמה שמעניין אותו במשך עשרים וארבע שעות היממה זה רק תורה ועוד פעם תורה ועוד פעם תורה, כשיראת ד' היא אוצרו. כך היה הסבא רבי חיים זיע"א וכך גם היה אבא זיע"א. מה שהעסיק אותם במשך היממה כולה זה רק תורה ויראה. לכן הם היו 'הם', ואחרים לא. לכן הם זכו להגיע למקומות שאחרים לא הגיעו.

"זה למעשה מה שנאמר בדברי הרמ"א בשו"ע (או"ח סימן א): "שויתי ד' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו, שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתור איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ד', מיד יגיעו אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד, ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת. גם בהצנע לכת ובשכבו על משכבו יידע לפני מי הוא שוכב, ומיד שיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה".

"אתם יודעים מה כתוב בכל הדברים שהקראתי לכם? - כתוב כאן שהתורה איננה "חכמה" בעלמא. היא אינה דבר שלומדים אותו, משכילים בו ונעשים 'מומחים לתורה'. התורה צריכה להילמד עם כל החיות. עם רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים. היא צריכה להיפך חלק מהאדם ממש, עד כדי כך שלא יוכל ולא ירצה להיפרד ממנה ולו לרגע קט. מתוך השקפה נכונה ומתוך יראת ד' היא אוצרו. את הדבר הזה רבי חיים זיע"א לימד אותנו מאז ועד ימינו אנו. זה המסר שלו לדורו ולדורות הבאים. לא להיות שטחי ולא להסתכל על התורה במבט כזה, אלא להבין מה זה תורה, כאשר האדם עצמו נהפך לתורה, וכל מבטו על העולם הוא בעיניים של תורה - תורת אמת.

"הרי מי שמסתכל היום כיצד ראה הסבא זיע"א את כל מה שנעשה עמנו היום בגלות הקשה והנוראה הזאת, עומד ומשתומם. הוא רואה איך שכל דבריו מלפני כמאה שנים התקיימו אחד לאחד, אין זאת אלא משום שכשלומדים את התורה ומקיימים אותה באופן כזה, העיניים נהפכות לבהירות וברורות. הן רואות מה

שאחרים אינם יכולים לראות, וממילא אי אפשר שעניינים של תורה תטעינה".

המשך השיחה הוקדשה לדברי ראש הישיבה הגאון האדיר שליט"א אודות מצב היהדות ודרך החינוך בדורנו אנו, כפי שינק בבית אביו הגדול מרן גאב"ד בריסק זצ"ל, אשר קיבל מאביו הגדול מרן הגר"ח זצ"ל ולמעלה בקודש:

"מוכרחים לדעת כי היסוד הבסיסי של כל האידשקייט הוא כי ללא 'מסורת', אין כלום. אדם יכול להיות תלמיד חכם גדול, אך אם אין לו מסורת, ללימוד שלו אין בסיס. חז"ל הקדושים אומרים 'משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים וכו'', לא מדובר בסיפורי דברים בעלמא המתארים לנו מי היה הרב ומי היה התלמיד. חז"ל באים להסביר לנו שרק כך אפשר להמשיך את קיומו של עם ישראל, ורק בדרך הזאת ניתן לקיים את האומה היהודית".

ראש הישיבה שליט"א הזכיר את עניין הדבקות במסורת שהיא חובה גמורה. נבקש להבין מה הצורך המיוחד שיש בה, מעל ומעבר לעצם היותנו 'זומדי תורה ומקיימי מצוותיה'?

"אדם צריך לדעת כי הפיתויים בעולם הם גדולים ועצומים. בכל רגע ורגע קמים עליו המפריעים ומנסים להסיטו מדרך הישר, ובכל פעם הם עושים זאת בדרכים חדשות ובולטות צפויות. אם כן, רק כאשר יש לו לאדם כלים ברורים ואיתנים, כאלו שהועברו אליו מדורות עברו, הוא יוכל להצליח להתמודד. וזאת, יש להדגיש, בעיקר בענין 'ההשקפה'. בלימוד התורה עוד ניתן ללמוד ולהתקדם לבד (וגם זה, כפי הנראה, תלוי בכל אחד ואחד), אך בהשקפה? - אין כזה מושג להבין ללא מסורת ברורה מה ואיך לפעול. כאשר מדובר ב'דרך' - מה לעשות, כיצד ומתי להגיב למבקשים לכלותינו, וכאשר חפצים אנו לדעת איך להתנהג

רשעותם ושפלותם של אותם רשעים המבקשים להרוס את עולם התורה, וכאשר לנגד עינינו מתנהלת מלחמה של ממש על כל הקדוש והיקר לנו, עלינו לדעת כי אם הולכים עם המסורת ועם הדרך שקיבלנו מאבותינו ומרבותינו, נוכל בע"ה להצליח ולהתגבר על כל אותם מבקשי רעתנו. אבל אם נאמץ לעצמנו דרכי התמודדות עצמאיים וחדשים אשר לא שערם אבותינו, גם אם אולי בתחילת הדרך נראים הם כנכונים, יעילים ומצליחים למנוע את הדרדרון והחורבן, בסופו של תהליך, אם לא נתבסס ולא ננהג על פי מה שקיבלנו מדורות קודמים, נמצא עצמנו מאד מהר מרוסקים ומשותקים, ללא כל אפשרות להצליח במאבק".

"יש לדעת שמזימתם של רשעים אלו ודומיהם לא החלה היום. עשרות שנים הם פועלים ועמלים להכרית את התורה הקדושה מעם ישראל חלילה. עשרות שנים הם עושים כל שביכולתם להזיק ולקעקע את לומדי התורה. לצערנו, ישנם כאלו שרק כעת מזהים ומגלים זאת, אולם מוכרחים לדעת שזה לא התחיל עכשיו".

ומה באמת היו אומרים בדורות קודמים למצב הקשה אליו נקלענו כעת? כיצד הם היו מתמודדים עם הגזירות הנוראות המרחפות בימים אלו על עולם התורה?

"אם מבקשים לדעת כדי ליישם למעשה ולא כדי לשמוע היסטוריה בעלמא, אז יש כאן שתי נקודות. ראשית, ראינו אצל החתם סופר זיע"א, וכך אצל רבי יהושע ליב דיסקין זיע"א שפשוט קמו ונלחמו ברשעים. גם בדורות עברו היו ניסיונות חוזרים ונשנים מצד הרשעים להתערב ולפגוע בלומדי התורה, אך רבותינו עשו מלחמה עם כל הרשעים והקימו קהילות נפרדות, סגורות ומסוגרות לעולם שבחוץ. כי העיקר הוא להתבדל מהם. לצערנו הרב, רבים < המשך בעמ' 8

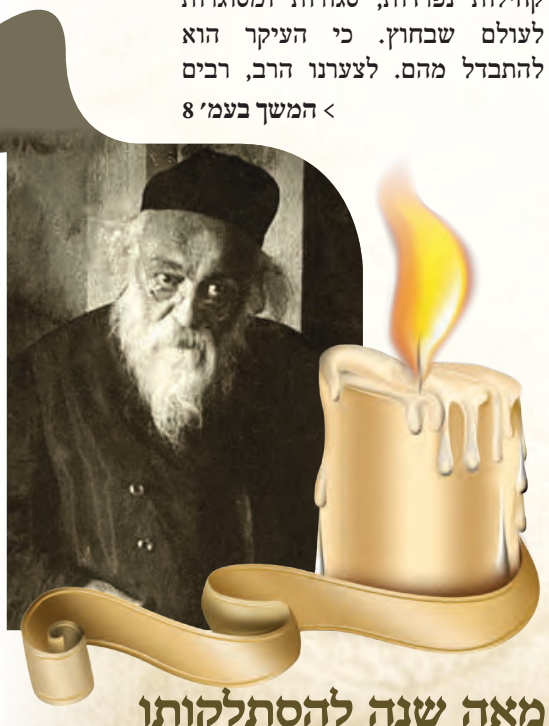
במצבים השונים הניצבים לפתחנו חדשים לבקרים, כאן יכולות להיות נפילות מסוכנות לרוב. כשאין מודעים לדרך בה נהגו אבותינו, כשאין יודעים בדיוק מה עלינו לעשות, כשאין מסורת בהירה ומדוקדקת איך להגיב, ומהן כוונותיהם האמתיות של הרשעים המבקשים לפגוע בנו, זה עלול להסתיים באסון רח"ל. כאן לא שייך לומר 'הרי למדתי תורה, ואני מבין בלימוד', ותו לא. חייבים כאן השקפה ברורה ומסודרת הבנויה לתלפיות שלב אחר שלב".

וכאן באה השאלה המתבקשת - איך באמת מעבירים את המסורת לדורות הבאים? כיצד מצליחים למנוע את התקלות המפריעות לרצף הדורות?

"פשוט עושים מה שהקב"ה מצווה. ישנו עניין בסיסי ומהותי שאותו אנו צריכים להשריש שוב ושוב: 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך'. כלומר, בעולמו של הקב"ה יש מוסר ויש תורה, והם צריכים להיות מועברים לדורות הבאים. זהו הבסיס, זוהי הפתיחה, ומכאן ואילך אנחנו צריכים להמשיך הלאה. האבא והאמא אמורים ללמד ולחנך את ילדיהם ולדאוג לכך שהם ימשיכו את אותה מסורת. בשל העובדה הזו, מן הסתם, הרמב"ם אומר שאדם שיש לו רח"ל בן שיצא לתרבות רעה, לאבא יש דין של מחטיא את הרבים. זהו תפקידו של האבא להמשיך את השושלת המפוארת ולא לגדוע אותה באמצע רח"ל. צריך לדעת שזו לא שיחה בעלמא כי אם יסוד מהותי בעם ישראל".

"אבא זצוק"ל היה לומד עמנו, מחנך ומדריך אותנו בעצמו. הוא קיים בשלמות את עניין העברת המסורת לילדיו ולבאים אחריו, וכך צריך ויכול כל אבא לעשות עם בניו. כל אחד מוכרח לדעת שזה תפקידו בעולמו, שהקב"ה דורש זאת ממנו, למען אשר יצווה את בנו ואת ביתו אחריו".

"עתה", ממשיך הגאון האדיר שליט"א, "כאשר רואים אנו את

מאה שנה להסתלקותו

הפטיר מרן הגר"ח זיע"א: כאותו
מוכר בסלוצק שאינו יודע כלום רק
דריי דריי דריי, והכול הוא בונה סביב
הדריי, כך אני. אינני יודע כלום, יש רק
דבר אחד בעולם: תורה תורה תורה!
אם האגודה היא תורה, אז זה תורה,
ואם האגודה אינה מועילה לתורה, אין
זה כלום.

סיים את דבריו והתיישב במקומו.
והמסר היה נוקב: דריי דריי דריי!
תורה תורה תורה! כל העולם זה תורה,
כל מה שמועיל לתורה זה תורה! וכל
העולם תפור לפי מידותיה של התורה!
אין לך מציאות בעולם שהיא לא
תורה! אף אין מציאות בעולם ששמה
'אגודה'! אין 'לאגודה' מהות בפני
עצמה! המציאות היחידה בעולם היא
'תורה' וכל מה שמועיל לתורה הרי
הוא 'תורה' וכל מה שחלילה לא, אינו
קיים במציאות.

זהו הסיפור הכי יסודי והכי

היה ארוז כמה יחידות באריזה קטנה, ואילו פרי פלוני היה ארוז בכמות גדולה יותר באריזה, וכך ניצבו לפניו פירות וירקות באריזות בגדלים שונים ומשונים, קטנים גדולים ובינוניים, מבלי שתוכל להבין מדוע נארז כל פרי וירק בגודל שונה.

הלכה אל המוכר לשאול על מחיר
הגזר הארוז באריזה קטנה.
המוכר שהתקשה בדיבור גמגם
ואמר: ד-ד-ד-ד-ד! [שלושה רובלים].
לקחה תפוחי אדמה באריזה אחרת
ושאלה למוכר: וכמה זה עולה?
המוכר המגמגם בקושי הצליח
לומר: ד-ד-ד-ד-ד!

הצביעה לפניו על העגבניות.
והמוכר נוקב את המחיר: ד-ד-דריי!
והמלפפונים: ד-ד-ד-דריי!
וירק פלוגי: ד-ד-ד-דריי!
וירק אלמוני: ד-ד-ד-דריי!
ופרי פלמוני: ד-ד-ד-דריי!
עד אשר קלטה, שכל הפירות
והירקות מחירים אחד: דריי!
לא הבינה מה קורה ואיך מתנהלים
חיי העיר המזורה.

עד שהסבירו לה, כי אותו מוכר
כבד פה הוא, והמילה היחידה שהוא
יודע להוציא מפיו זה: ד-ד-ד-דריי!...

וצ"ל והגאון רבי שלמה זלמן ברויאר
וצ"ל חתנו וממלא מקומו של הגרש"ר
הירש צ"ל. הם נאמו באריכות
והכבירו דברים על מהותה של "אגודת
ישראל" ועל תפקידה המכריע בעולם
היהודי וכו'.

מרן הגר"ח זיע"א היה שקוע כולו
בעיונה של תורה כדרכו, וכשהגיע
זמנו לבואם עוררו אותו מתוך לימודו
ושמעהו אומר 'דער רמב"ם גירעכט'
- הלא הרמב"ם צודק. מרן הגר"ח
התנתק מהרמב"ם המוקשה, קם וסיפר
מעשה:

מעשה באמו שהתגוררה בוואלוז'ין, העיירה הקטנה. היא רגילה הייתה לחיי היישוב הקטן ולתנאי המחיה שבו המתאימים לחיי כפר, אולם כשעבר מרן ה"בית הלווי" זע"א וביתו להתגורר בעיר הגדולה סלוצק, לא הכירה את צורת החיים של העיר הגדולה.

כשיצאה לראשונה אל השוק הגדול, על מנת לקנות מעט פירות וירקות, לא ידעה איך מתנהלים הדברים בעיר, וכך מצאה עצמה עומדת בחנות – וכל המראה היה מפליא ובלתי מובן. כל המוצרים היו ארוזים בגדלים שונים ונבדלים זה מזה. למשל ירק פלוני

”הסיפור הכי יסודי ומהותי על מרנא הגר”ח הלוי מבריסק זיע”א, כמדומה שהוא הסיפור עם ה’דריי דריי דריי’... זהו סיפור שבו מתבטאת תמצית הוויתו ומהותו של הסבא זיע”א.”

היה זה באסיפה הראשונה של ייסוד "אגודת ישראל". עוד לפני מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע"ב כשהונחו היסודות הראשונים והבסיסיים לאגודת ישראל.

האסיפה התקיימה בהמבורג, עיר
של הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל
בעל ה"דורות הראשונים", ולאסיפה
התקבצו גדולי ישראל מכל הארצות.
מִרְן הגר"ח זיע"א מצידו לא
חפץ ללכת לאסיפת היסוד של אגודת
ישראל. ידוע ומפורסם שמִרְן הגר"ח
התנה עם מייסדי אגודת ישראל על י"ח
עניינים ותנאים, ורק אם יתקיימו י"ח
הדברים יסכים לייסד את אגודת ישראל.
אך בסופו של דבר, ידידו מתקופת
וואלוז'ין הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי
זצ"ל בעל ה"דורות ראשונים" הפציר
בו עד מאוד שיפוע לאסיפת היסוד,
ומחמת הפצרותיו נענה והגיע.

באסיפה נאמו ראשונה רבני
גמרמניה, מורנו רבי יעקב רוזנזייס

הוא היה לומד אתנו, מדרך ומכוון אותנו באופן כזה שראו עליו את האחריות להמשיך את שושלת הדורות. כל פעולה שעשה ושהייתה קשורה אלינו הילדים, הייתה 'לימוד' במיוחד עבורנו כחלק בלתי נפרד מאותו 'משה קבל תורה מסיני'. זה לא היה משהו של לצאת ידי חובה, אלא 'תפקיד' במלא מובן המילה. הוא עמל והשקיע בהענקת ה'שמע' בני מוסר אביך'. הוא התייגע כדי לא לסטות חלילה מרצף הדורות עם כל המשמעות של זה, 'למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו ואחריו'.

ראש הישיבה שליט"א סיים את שיחתו המפעימה בקריאה לציבור בני התורה - "להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק. כך נזכה בסייעתא דשמיא לביטולן של הגזירות הקשות מיד כל מבקשי רעתנו".

באותה דרך סלולה שלימדו אותנו חכמינו. רק הדרך של תורה היא דרך, ואין בלתה. אנחנו צריכים להבין שכל הנעשה לנו תלוי בנו. אם אכן נשכיל זאת, להתעורר ולהתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק ותיקון, אף אחד לא יוכל לעמוד בעדנו. אנחנו נצליח להתפטר אי"ה מכל סוגי הגזירות".

לפיו, ביקשנו מראש הישיבה שלימ"א להכמינו וללמדנו בינה ממה שראה במחיצת אביו, מרן הגר"ן זינ"א, על מנת להבין ולהשכיל אודות הנהגתו עם בניו וצוק"ל ובלח"א.

הגאון האדיר שליט"א מהרהר
קמעה, ולאחר מכן אומר: "הכל היה
בגדר של 'משה קבל תורה מסיני
ומסרה'. אבא צווק"ל קיבל מאביו,
שקיבל מאביו ומהדורות הקודמים.

יראה שאנחנו אכן עושים את רצונו,
ויגאל אותנו מן הגזירות הקשות
הללו".

באלו דברים נכון וראוי להתחזק:
 "בכל דבר הצריך חיזוק, פשוטו כמשמעו. כיום ישנו חסרון גדול ביגיעת התורה. בני תורה מתעסקים בעניינים של עולם הזה, בהבלים 'נארישקייט'. תרים אחר הנאות העולם הזה, עסוקים בשאלה איזו פנימייה טובה יותר, ואלו תנאים נוחים יותר הם ישיגו. אנו מוכרחים לדעת את דברי הגר"א זיע"א האומר על דברי חז"ל 'כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'', שאין הכוונה לדברים גבוהים ונשגבים, אלא 'כך היא דרכה של תורה'. זוהי 'הדרך' של התורה! לא לחפש כל מיני רעיונות חיצוניים, כי אם לצעוד

מאיתנו לא מצליחים להבין שהם רשעים המבקשים את נפשנו ומנסים לנתקנו ממקור מי חיינו התורה הקדושה – ועלינו להגיד 'לא' מוחלט לכל הצעותיהם".

”שנית, חובה עלינו לדעת שמשמים מבקשים לומר לנו כי איננו בסדר. בכל דבר ודבר רואים את ההנהגה השמימית המגלה לנו כי לא מרוצים מהתנהגותנו, לא מעוניינים בצורת עבודתנו את הקב”ה. כל הגזירות הללו הן פועל יוצא של אותה התנהגות לא ראויה שלנו. אם נקפיד על תורה, על יראת שמים ועל שקיעות מופלאה בתורה, אם נתחזק בכל הדברים שיש לנו רפיון בהם בדור האחרון, ללא כל ספק נוכל לעשות כבאן שיני מהותי ביותר שירומם את קרנה של התורה ולומדיה. הקב”ה

י! הוא חי בעולם הישיבות, הוא חי בבתי מדרשות; ויראים בעולם צועדים בדרכו, רבי חיים חי!"

תי שטיין

מהותי על מרנא הגר"ח הלוי זיע"א. המציאות היא מציאות של תורה! וכל מה שקיים סובב סביב התורה.

לפני ולפנים למחיצת מרן הגר"ח זיע"א

סיפור מופלא ויסודי זה, שמענו מפי הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א ראש ישיבת "תורת משה" נינו של מרן הגר"ח זיע"א, במהלך כשעתיים של עונג צרוף שזכינו כשליחי בטאון עולם התורה במחיצתו, כשהוא שופע סיפורים מופלאים בזה אחר זה מאוצרו הנצור, מה שקיבל בשם זקנו הגאון הגדול רבי משה סאלאוויצ'יק זצ"ל בנו של מרן הגר"ח זיע"א, וממה ששמע בעצמו מפי זקנתו (שהאריכה ימים ע"ה) שקיבל ממנה הרבה סיפורים ותיאורים מופלאים מחיי חמיה הגדול רבן של ישראל זיע"א. במהלך הזמן שזכינו לשהות במעונו, הכניסנו הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א לפני ולפנים למחיצתו של מרן הגר"ח זיע"א. חשנו עצמנו משוטטים בעולמות הוד, בבית מרן הגר"ח זיע"א בבריסק יחד עם כל עניי ואביוני בריסק שסובבו בחופשיות בביתו המופקר לרבים ועשו בו כבשלהם, כשבפינת המטבח יושב מרן הגר"ח ומשוחח בלימוד עם הדיין רבי שמחה זליג ריגר...

חשנו עצמנו נודדים עם מרן הגר"ח למינסק ולוורשא, כשהוא מפקיר עצמו כליל לכל יהודי.

טעמנו בקצה המטה אשר ביערת הדבש מהמציאות הנוראה ששמה מרן הגר"ח זיע"א, ומן היראת שמים הבוערת שהיא הייתה יסוד כל תהלוכותיו ומהותו. קיבלנו מושגים מהו חסד ומהו רב החסד, ועיקר העיקרים המציאות של תורה! לא התמדה בתורה, לא שקידה, אלא מהות ומציאות של שקיעות מוחלטת בתורה. חיים ונושמים תורה כמו שהלב פועם, עד שכל הפסק הוא עצירת הנשימה ומיד אחריה חוזרים לנשום.

"מרן הגר"ח זיע"א, לא נפטר לפני מאה שנים, רבי חיים חי!, הוא

חי בעולם הישיבות! הוא חי בבתי מדרשות! שמועותיו מתבדרות וגדולי התלמידי חכמים בעולם צועדים בדרכו, רבי חיים חי!" - אומר הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א, ולנו לא נותר אלא לנענע בראשינו נוכח דבריו האמיתיים כל כך.

אכן, למרן הגר"ח זיע"א לא מלאו מאה שנים לפטירתו, כי הוא חי בקרבנו, אלא מציינים אנו מאה שנים למציאות המופלאה של מרן הגר"ח זיע"א בעולמנו. לעולם הישיבות המונה מאות אלפי תלמידי חכמים שכולם כולם תלמידיו ותלמידי תלמידיו הלומדים את תורתו ולומדים במהלך המחודש והמופלא שחידש בעולם.

הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א הוא מהיחידים בעולם שכל חיותו מימי ינקותו הייתה בצל זקנו מרן הגר"ח זיע"א, עודו ילד חי בין בני המשפחה שם נשמו את מרן הגר"ח זיע"א באוויר והוא חי את מציאותו, באמתחתו סיפורים מופלאים שחלקם הגדול אינם ידועים לרבים, בידי מסורות ממרן הגר"ח זיע"א בענייני הנהגת הציבור אותם לא ימסור לאחרים זולתו, כל שכן לא יפרסמם ברבים. סבורים אנו שהסיפורים והעובדות שניאות לחלוק עימנו יש בהם להלהיב את הלב למציאות של שקיעות בתורה ליראת שמים ולדקדוק בהלכה ולחסד ללא גבולות.

כדי לנשום לא מתאמצים

כאמור הסיפור של ה'דריי דריי דריי', הוא הסיפור אמנם הכי מהותי והכי מאפיין את מרן הגר"ח זיע"א, אולם באמתחתו של הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א סיפורים ותיאורים רבים כאלו מה ששמע וקיבל במשפחתו. בטרם נלך אל הסיפורים נאזין היטיב להגדרה:

כשמדברים על המושג התמדה בתורה, עלינו לדעת שאצל זקני מרן הגר"ח זיע"א לא הייתה התמדה במובן המקובל של המילה, אלא היה

מוכתר בדרגה הרבה גבוהה הימנה. היה לי אלטער זיידע נוסף, אבי סבתי הגאון הגדול רבי אליהו פיינשטיין מפרו"ץ זצ"ל, אותו ניתן להגדיר כמתמיד.

הוא היה מגדולי הרבנים בליטא ומפורסם כפיקח הגדול ביותר מבין הרבנים שהיו בימיו. דודי רבי שמואל סולובייצ'יק סיפר לי שבילדותו ידע שבן אדם צריך גם לישון, אולם את הסבא רבי אליהו פרו"ץ לא ראה מעולם ישן, תמיד היה רואה אותו שוקד על תלמודו בחדר לימודו שבביתו. עד שהחליט הילד עצמו לבדוק מתי הסבא הולך לישון. החליט הילד שהוא אינו הולך לישון עד שיראה את הסבא עולה על יצועו, במשך שעות רבות החזיק עצמו ער, ועשה מאמצים שלא להירדם עד שיראה את הסבא הולך לישון, אך בסופו של דבר הילד עצמו נרדם ואילו הסבא המשיך ללמוד, ובסופו של דבר לא ידע מתי הסבא רבי אליהו פרו"ץ ישן.

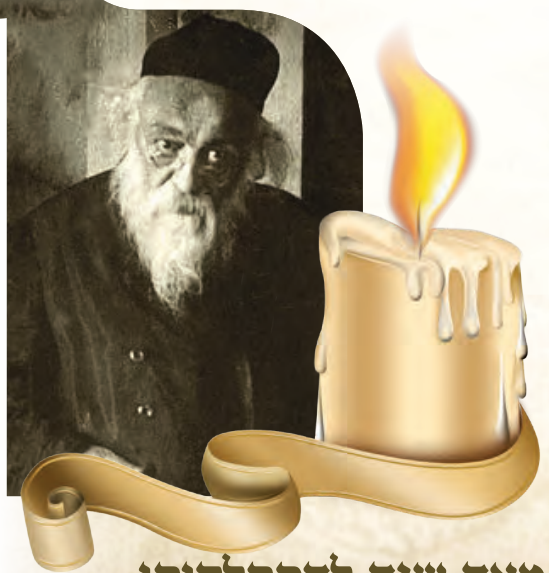
הסבא רבי אליהו פרו"ץ ינער היה מתמיד! אולם הסבא מרן הגר"ח זיע"א היה בדרגה הרבה יותר גבוהה. אם נרצה להגדיר את ההתמדה את מרן הגר"ח זיע"א, נאמר כך:

הנה, אתה רואה אותי, יש לי מעלה... אני מתמיד גדול בנשימה! תמיד אני נושם אוויר ועוסק בכך בהתמדה רבה בכל שעות היממה! וכי למי שנושם כל הזמן יקרא 'מתמיד בנשימה'? הנה הלב שלי פועם בהתמדה גדולה, ממש עשרים וארבע שעות ביממה, וכי הלב שלי הוא 'מתמיד בפעימות'? וכי אפשר לתת הגדרה של התמדה על נשימות ופעימות לב? הלא זה האדם עצמו! אבוי למי שהנשימה ופעימות הלב שלו יכנסו לגדר של התמדה.

מרן הגר"ח זיע"א חנך את עצמו וחינך את ילדיו להיות שקוע בלימוד עשרים וארבע שעות ביממה, המוח שלו שקוע היה בעמל המחשבה בכל עת ורגע, בלי קשר לפעולות של הגוף. הוא היה שולח את בניו לשליחויות שונות של חסד ועסקנות כל היום בכוונה תחילה כדי שיתרגלו לא

לנתק את פתיל המחשבה מהשקיעות המוחלטת בתורה. זה היה החינוך שלו לילדיו וזה היה המציאות שלו בעצמו. מרן הגר"ח היה שקוע עשרים וארבע שעות בתורה, המוח פעל ללא הרף, עד שהצליח להגיע למצב שהמוח חשב בתורה כל הזמן ולא היה צריך להיות מתמיד ולבצע פעולה כדי ללמוד, כמו שהגוף אינו עושה פעולה יוצאת דופן כשהוא נושם או כמו שהלב אינו עושה פעולה מיוחדת כדי לפעום, זה האדם, וזה הלב, נושם כל הזמן ופועם כל הזמן, זו הפעולה הטבעית. אדרבא כשהיה צריך לפעול איזה פעולה של חסד או ענין אחר היה צריך להפסיק לנשום, והלא כל אחד יכול להפסיק לנשום לדקה שתיים, וכך הוא הפסיק את הנשימות, ומיד כשסיים את הענין של החסד שעסק בו, לא היה צריך להגיע למצב של "ויחזור לתלמודו" על ידי מעשה מיוחד. כמו שאדם שעוצר את נשימתו לדקה אינו צריך אחרי כך לחזור לעשות פעולה מיוחדת של חזרה לנשום, הוא נושם באופן אוטומטי, כך מרן הגר"ח כשעסק בענין של חסד עצר את הנשימה - העסק בתורה, ואחר כך זה חזר מיד לנשום - להיות שקוע בלימוד.

זו הייתה דרגתו של מרן הגר"ח זיע"א הוא הרגיל עצמו לחשוב כל הזמן בתורה עד שהיה שקוע בתורה בכל שעות היממה, כמו אדם שנושם

מאה שנה להסתלקותו

כל היום.

לחיות בצורה כזאת, זה לא התמדה במובן המקובל, אלא דרגה גבוהה הימנה לאין שיעור וחקר!

כל תנועה מחושבת עם כל הש"ס והראשונים

כל תנועה שעשה מרן הגר"ח זיע"א הייתה מחושבנת עם כל הש"ס ושיטות הראשונים. השליטה הנוראה שלו בכל הש"ס והראשונים הביאתו לידי כך שהתבטא על חידושי שהוא אינו מפחד מאף אחד בעולם שיפריך לו את אחד מחידושי, כי כל חידוש שלו היה מחושב עם כל הש"ס והראשונים, היה אחד שחשש ממנו והוא מרן בעל ה"אור שמח", כי הוא היה בקי גדול בירושלמי וחשש ממנו שיפריך את אחד מחידושי מ"ירושלמי".

"הסבא מרן הגאון הגדול רבי משה סולובייציק זצ"ל היה אומר: מה הייחודיות של 'חידושי רבינו חיים הלוי'? הייחודיות של חידושי היא שכל אחד שמחדש חידושים הרי הוא מתכוון לציבור הלומדים אליהם מיועד הספר, וכשהוא כותב את החידושים הרי הוא לוקח בחשבון את תגובות ופירוכות כל הלומדים, אולם מרן הגר"ח ברוב גדלותו 'לקח בחשבון' בעת כתיבת חידושי רק שני גדולים שהיו בדורו, האור שמח

והעונג יו"ט, כשחידש את חידושי עמדו שניהם למול עיניו וחשש רק מפריכותיהם.

מסיבה זו, כל מי שאינו בדרגה של האור שמח והעונג יו"ט אינו בדרגה של השגה נגד חידושי מרן הגר"ח. ומכיוון שהעולם כולו אינו בדרגה זו, היו חילוקי דעות בין האחים מרן הסבא הגר"מ ואחיו הגר"ז איזו מהדורה מחידושי מרן הגר"ח להדפיס. המהדורות הקודמות היו יותר באריכות ובהסבר ומוכנות יותר, ואחר שכתב את חידושי היה מזקק ומצמצם ומנפה כל מילה ב"ג נפה עד שהסכימה דעתו למילים הללו בדיוק נמרץ.

מרן הגר"ז סבר שיש להדפיס את המהדורות הקודמות כדי שבינו את חידושי ואילו אחיו סבי רבי משה סבר שיש כאן סתירה בין מצוות תלמוד תורה למצוות כיבוד אב, כי מצד תלמוד תורה יש להדפיס את המהדורה הארוכה יותר, אולם מצד כיבוד אב יש לעשות רצונו, ואם רצונו היה להדפיסו במהדורה לאחר שזיקקה וניפה אותה בתכלית, יש לקיים מצות כיבוד אב כרצונו.

לבסוף הדפיסו את המהדורה האחרונה המזוקקת ומחושבת כל מילה. ולכן כל מי שלומד בספרו יש לו לדעת שיש לדייק ולדקדק בכל מילה ואות מדבריו כי הוא הכניס הרבה בכל מילה שכתב.

"לא האמנתי שעדיין יש אנשים בעלי מוסריות גבוהה-כל-כך, שנכונים לרעוב ולהרעב את כל המשפחה מחשש שמא הם מקפחים את האחרים"... • עדות אותנטית מרטיטה, תחילתה על תקופת כהונת מרן הגר"ח זיע"א בישיבת ואלאז'ין, ועיקרה על הנהגותיו הפלאיות עשרים שנה מאוחר יותר, בעת גלות ורעבון כפליט בעיר מינסק, בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה (כפי המקובל במשפחה, מתוך תקופה עגומה זו חלה מרן זיע"א את חוליו האחרון) / הביא לדפוס: י. ד. ברג

בני הישיבה עוסקים בלימודים או הלכו לישון, וכשמצא הרבה תלמידים לומדים בהתמדה, היו פניו נוהרות משמחה, והוא עצמו לוקח גמרא, עומד על-יד אחד הספסלים כאחד התלמידים, מתנוודד ולומד. להיפך: אם מספר התלמידים היה מועט, וגם אלה שהיו ישבו בבחינת נים ולא נים, תיר ולא תיר - היה עוזב מיד את הישיבה בעצבות ובעגמת-נפש ושב הביתה.

כאמור היה "סבא" קורא את שיעורו שלוש פעמים בשבוע. בימי א' ב' ג' היה קורא את השיעור הרב ר' חיים סולובייציק ז"ל. הוא היה בנו של הרה"ג ר' יוסף דוב מבריסק, חתנו של הרה"ג ר' רפאל שפירא מבבוריסק, ובאופן כזה: נכדו של הסב. שיטתו היתה ההיפך הגמור משיטתו של הנצי"ב. הנצי"ב היה סיני, ור' חיים סולובייציק עוקר-הרים. אם שיטתו של הנצי"ב היתה אינדוקציה, כלומר: סיכום הבא אחרי לימוד ועיון בהרבה פרטים והופעות בודדות - היתה המיתודה של ר' חיים סולובייציק דידוקציה, כלומר סברא הבאה על-ידי ברק-מחשבה, חידוש גאוני הבא

והלכה על עיקרה במשנה ובגמרא. מלבד בקיאות בכל חדרי התורה שבעל-פה, היתה לו בקיאות פינומינלית בכל ספרי הקודש. כמעט לא ייאמן כי יסופר, אבל הוא ידע כל מלה ומלה כמה פעמים היא באה בתנ"ך מלא וכמה פעמים חסר. הוא כעס תמיד על בני-הישיבה המזלזלים בלימוד כתבי הקודש. אחרי תפילת השחרית בכל יום היה קורא לפני התלמידים פרשה בסדר השבוע, והלימוד הזה היה היסוד לפירושו על התורה, שנדפס אחרי-כן. הוא היה סיני במלוא מובן המילה. אבל את הבקיאות הזאת רכש לו ברוב עמל וגיעה. הוא עשה לילות כימים ופומיה לא פסק מאורייתא. אחרי הצום של יום-כיפור, היה משים רגליו בקערה מלאה מים קרים עם קרח, כדי להפיג את השניה, והיה לומד כל הלילה. השקידה זאת, עד כדי להמית עצמו באהלה של תורה, היתה פרי אהבתו את התורה - כי היה זה הקו היותר בולט בחייו. בחורף, בעת הקור הגדול ביותר והשלגים המרובים, היה בא בליל השבת באמצע הלילה לראות אם

הייתי נער בן ארבע-עשרה שנה, כשנכנסתי למתיבתא רבתי בוולוז'ין. לפי המנהג בישיבה, לקרוא כל תלמיד על שם עירו, היו קוראים אותי בשם המינסקאי הקטן.

בישיבה היו עוד 600 תלמידים, בהם כבר גדולי התורה, עילויים מפורסמים, שאחר-כך נעשו לרבנים וראשי-ישיבות בכל חלקי תבל. אבל הרושם החזק ביותר מן הישיבה הוא, בלי ספק, אישיותו של "סבא", כמו שהיו מכנים אותו בני הישיבה, אישיותו של ריש-מתיבתא, הרב נפתלי צבי יהודא ברלין (הנצי"ב). זו היתה אישיות מיוחדת במינה. איש שמימי נעוריו ועד עת זקנה ושיבה רק התורה היתה משוש חייו ומאווי נפשו. תודות לשקידתו הבלתי-רגילה רכש לו בקיאות פינומינלית בכל חדרי תורה, ביחוד במקורות ראשונים: ש"ס בבלי וירושלמי, תוספתא, מכילתא, תורת כהנים, ספרא וספרי, אלפסי ושאלתות, רוב שו"ת הגאונים וכו'. על פי המסורת הוולוז'ינית, שהפטרון שלה היה הגר"א מוויילנה, ראה הנצי"ב את עיקר הלמדנות בבקיאות ובהעמדת כל הלכה

כל התורה לפי רש"י, כל התורה לפי תוס'

אגב אורחא מספר לנו הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א אפיזודה מעניינת. בזמנו שלח מרן ה"בית הלוי" זיע"א את הגר"ח יחד עם אחיו רבי אברהם ברוך להיבחן אצל גדול הדור מרן רבי יצחק אלחנן מקובנה, כדי לקבל ממנו סמיכה להוראה. רבי יצחק אלחנן שאל שאלה הלכה למעשה, ור' אברהם ברוך ענה מיד שהט"ז אומר כך וכך, ודעת הפרי מגדים וכו', פוסק פלוני אומר כך ופוסק אחר אומר כך. וכששאל את האח השני מרן הגר"ח עבר וחישיב את כל הש"ס עם רש"י ותוספות ואמר שלפי המהלך של רש"י בכל הש"ס צריך להיות הפסק כך ואילו לפי מהלך רבינו תם בכל הש"ס צריך להיות הפסק כך וכך. וכך הלך ומנה איך מתאים לכל ראשון לפסוק בכזו שאלה לפי המהלך שלו בכל הש"ס. נתפעל רבי יצחק אלחנן ואמר: זו גדלות! אבל לפסוק הלכה אי אפשר לפסוק בצורה כזאת, ולא אבה לתת לו סמיכה.

שורש כל מנהגי העיר חסלאוויטש לפי מהלך רבינו תם...

"מעשה דומה לזה היה כאשר

הסבא רבי משה זצ"ל הגיע לכהן כרב בעיר חסלאוויטש, והנה לפני ראש השנה בירר באיזה אופן תוקעים את התקיעות דמעומד בראש השנה, ונתברר לו כי הם תוקעים לפי שיטת רבינו תם.

הסבא לא ידע מה לעשות, האם להשאיר את מנהגם כך או שמא יש לשנות את המנהג כפי שנוהגים בכל כלל ישראל לשיטת הפוסקים שנתקבל להלכה.

שלח את השאלה לאביו מרן הגר"ח זיע"א.

בתגובה ביקש מרן הגר"ח שיברר על מנהגי העיר בדברים מסויימים, ולאחר שענהו הסבא הראה לו מרן הגר"ח שכולם בנויים על שיטות של ר"ת...".

מרן הגר"ח תפס מיד שיש חוט המקשר בין כל המנהגים השונים הנהוגים בחסלאוויטש, כולם הם לשיטת רבינו תם, ושלח לומר לו שכל המנהגים הללו הם לפי שיטת רבינו תם ולא כפי הדרך הנהוגה בפסק, ולכן יש לבדוק מה הם שורשי העיר חסלאוויטש ומדוע נהגו כך.

הסבא רבי משה זצ"ל הכניס עצמו לאורך ולרוחב וחקר בכל כוחו את שרשי המנהגים השונים, עד שמצא שהעיר חסלאוויטש נוסדה על ידי קבוצה מתלמידי רבינו תם שברחו מפני הגזירות בצרפת והגיעו לדרך בעומק ארץ רוסיה, הם התיישבו בחסלאוויטש

ונהגו בכל העניינים כדעת רבם הגדול רבינו תם, וכך נשארו כל המנהגים השונים שנהגו בחסלאוויטש בה מאות בשנים ונותרו כשיטת רבינו תם.

שלח הדברים אל אביו מרן הגר"ח ופסק לו שאם הדברים הם כך, יש להשאיר את כל מנהגי העיר על מתכונתם.

מרן הגר"ח זיע"א היה היחידי בעולם שכשהציעו בפניו שלל מנהגים שונים שאינם קשורים זה לזה, תפס בגדולתו הנוראה והנשגבה את השורש של כל המנהגים השונים שלכאורה אינם קשורים זה לזה, ורק הוא יכול היה להגיע למסקנה כזאת שכל המנהגים מתאימים למהלך של רבינו תם בכל הש"ס, ושלפי המהלך של רבינו תם מתאים לנהוג באופן כזה.

מרן הגר"ח קלט את ה"בליק" ואת צורת ההסתכלות של רבינו תם בכל התורה כולה וכך תפס שבכל המנהגים של חסלאוויטש מתאים לרבינו תם לפסוק באופן כזה.

הוא יודע לתרץ רמב"ם קשה

ואם בהכא עסקינן, אספר מעשה הקשור לזה:

מרן הגר"ח חיפש משרת רבנות לבנו הסבא מרן הגאון רבי משה זצ"ל והשתדל בזה. והחליט כי מתאימה לו העיר ראסיין שהייתה עיר חשובה בה

כיהן מלפנים תלמידו של מרנא הגר"י סלנטר זיע"א רבי אלכסנדר משה לפידות זצ"ל.

מרן הגר"ח זיע"א שלח את תלמידו הגדול רבי ברוך בער בעל ה"ברכת שמואל" שישתדל בזה. כששוחח רבי ברוך בער על כך עם הבעלי בתים של העיר ראסיין, שאלוהו: במה כוחו גדול? אמר רבי ברוך בער שכזו שאלה צריך לשאול את הרבי הגדול מרן הגר"ח, כדי שידע לומר את האמת המדויקת.

הגיע רבי ברוך בער ושאל את רבו במה כוחו של בנו רבי משה גדול? חשב מרן הגר"ח ואחר כך ענה: "ער קען גוט פארענטפערן א שווערער רמב"ם" [יודע הוא לתרץ היטיב רמב"ם מוקשה].

זה היה השבח הגדול של מרן הגר"ח! לדעת לתרץ רמב"ם קשה! (ואילו ראש הקהל של ראסיין שאל את רבי ברוך בער שתי שאלות: מדוע יש לתרץ את הרמב"ם הקשה האין אפשרות להשאירו כך, ועוד לשם מה הוא צריך לעשות זאת בראסיין דווקא הלא יכול לעשות זאת במקום מגוריו העכשווי...)

הכל נבע מה'יראת שמים' הבערת

הבה לא נסטה מן העיקר הגדול - אומר לנו הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א - מן הנקודה המרכזית ועיקר העיקרים.

הכל הגיע מהיראת שמים הנוראה שבערה בקרבו ללא הפוגות.

מרן הגר"ח זיע"א פחד נורא מעבירה ומכאן נבע כל הדקדוק הלכה הנורא שלו.

היראת שמים הנוראה שלו הביאתו

משלושים אלף. בזרם הגדול הזה נסחף גם הרב חיים סלובייצ'יק, שער-רבנותו בריסק נשרפה ונחרבה, והוא עם משפחתו בא למינסק.

כשנודע לי על בואו למינסק, ביקרתיו בביתו, ולשנינו היתה נעימה הפגישה אחרי פרידה של יותר מעשרים שנה. הוא ביקשני לבוא אליו פעם בפעם, אבל לא יכולתי למלא בקשתו, כי המלחמה, וחורבן האוכלוסיה היהודית שבא בעקבה, העמיסו עלי טרדות גדולות ואחראיות, שלא יכולתי להסיח דעתי מהן אפילו לשעה קלה. בעירנו נוסד ועד לעזרת הפליטים היהודים בכל הפלך, ואני נבחרתי למזכיר הראשי, והעבודה הזאת לקחה את כל עיתותי.

יום אחד הביאו לי מכתב מאת הרב ר' חיים, שהוא מבקשני לבוא לביתו. כמובן, הלכתי מיד. והנה, אך דרכו כפות רגלי על מפתן ביתו, "התנפל" עלי הרב ובפיו טענות חריפות נגד הועד שלנו. לפי דעתו, המעטנו בתמיכה לרב פלוני, והוא החל לספר לי על דבר הרב הזה, למדנותו ויראתו, חכמתו, מעשיו. אמרתי לו, שענין הקצבת התמיכה לכל משפחה נמסרת לוועדה מן הפליטים עצמם. לוועדה נכנסו באי-כח כל המקומות שאנשיהם באו אלינו, ואני מה כי ילין עלי? לא הועילו כל דברי הצטדקויות שלי, הוא לחץ עלי כל-כך, עד שהבטחתי לתקן את המעוות. הועדה התחשבה בדבריו של ר' חיים, ואולי גם בהבטחתי, והוסיפה לרב הלז. אבל המאורע הזה היה רק תקדים. הייתי מקבל הזמנה אחר הזמנה מר' חיים, עד שהחיליתי להשתמט ממנו, כי סברתי שמא

בזכות כשרונות של עליו. דרך המחשבה של הסבא היתה הכללה, סינתזה. ודרך המחשבה של רח"ס - אנליזה, כלומר דקות המחשבה ופלפול חריף גם יחד. מובן מאליי שהניגוד הזה בין שיטות שני המנהיגים הרוחניים של הישיבה מצא לו הד גם בקרב בני-הישיבה, ובפרט לעת זקנתו של "סבא", בשעה שעלתה השאלה בדבר ממלא-מקומו. אבל בין כה וכה והמלכות הרשעה סגרה את הישיבה וניטל כבוד התורה מבית חיינו. הזקן יצא לווארשה, ורח"ס לוקח אחרי כבוד לרב בבריסק, כממלא מקומו של אביו רבי יוסף דוב הלוי זצ"ל.

עברו הרבה שנים. בעולם התחולל הסער של המלחמה העולמית (הראשונה) שערערה את כל יסודות חיינו. אי-הצלחת הצבא הרוסי, כתוצאה ישרה של החיים המנוונים ברוסיה הצארית, היתה צריכה לאיזו הצדקה בפני הציבור הרוסי. חיפשו את האשם - ומצאו. רק "הבגידה מצד היהודים" וה"ריגול שלהם לטובת האשכנזים והאוסטרים" הביא לנו את כל הרעה הזאת! - והמפקד הראשי של צבאות רוסיה נתן פקודה לגרש את כל היהודים מן המקומות הסמוכים לחזיתות המלחמה. בן-לילה נחרבו הרבה קהילות שנבנו במשך מאות שנים, והרבה רבבות פליטים יהודים נעקרו ממקומם כהרף-עין. הפליטים הללו הציפו את כל רוסיה הגדולה, והתפרצו גם אל מחוץ ל"תחום-המושב" הידוע. אבל ביחוד נאספו צפופים בערים ובעיירות שעל-יד החזית. בעיר-מושבי מינסק, סמוך לחזית המערבית, נאספו עד עשרים אלף פליטים, ובכל הפלך - למעלה

מאה שנה להסתלקותו

לידי שלימות! כל דבר היה צריך להיעשות עד הסוף. דקדוק בהלכה ובכל מצווה עד הקצה האחרון, לפי כל השיטות. לימוד התורה בדרגה העליונה ביותר, שליטה מוחלטת בכל התורה כולה מברכות ועד עוקצין. וגם מידות טובות עד הקצה האחרון, כפי שנספר להלן, שהגיע למדרגות בחסד שלא נשמעו מעולם.

תלמידו הגדול מרן רבי ברוך בער זיע"א התבטא על רבו הגדול שאין דבר בעולם שאין הרבי מושלם בו, בכל הדברים בעולם הוא הגיע למדרגת השיא פרט לשני דברים שהוא חושב שהוא יודע יותר מרבו: בדרשנות ובכוח הנגינה, אך מיד חזר בו ואמר: גם בזה היה הרבי "מבין" יותר ממני.

היראת שמים העצומה שבערה בקרבו הביאתו לגדלות שאין לה דוגמה ומשל. כשרוצים להגדיר את מרן הגר"ח זיע"א אי אפשר להכניסו להגדרות בכלל ולומר הוא היה סוג כזה ומעלות כאלו וכאלו, אלא הוא נתעלה להיות אדם אחר לגמרי, עולם שונה לגמרי, מרומם ונשגב עד בלי די, שאין לנו בו כל השגה.

הקירות רעדו

היראת שמיים הנוראה שלו היא שהביאתו לכל מדרגותיו העצומות. שמעתי מדורי הגרי"ד ששמע בילדותו את זקנו הגדול כשעשה קידוש בליל ראש השנה והגיע אל המילים:

"ודברך אמת וקיים לעד... מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון", היו הקירות רועדים!

הנושא של מלכות שמיים לא היה אצלו בגדר תיאוריה, מלכות שמיים הייתה אצלו מציאות הכי מוחשית בעולם!

מלכות שמיים ויראת שמיים היו המציאות של החיים שלו, ממנה נבע הכל.

עוד שמעתי ממנו, כשבפעם הראשונה הגיע לבית זקנו הגדול בילדותו, לקחתו אימו והביאתו אל מרן הגר"ח והוא נבהל ממש משני עיניו הבוהרות, עד שפרץ בבכי. מרן הגר"ח פייסו ושיחק עימו עד שנרגע. עיניו של מרן הגר"ח היו בוהרות!

ממש פחד!

בכל פולין אין ירא שמים גדול מאותו ליטוואק

בזמנו סיפר לי רבי נטע גרינבלאט זצ"ל יליד בריסק שהוא הכיר יהודי ושמע ממנו מעשה זה:

לאותו יהודי הייתה היכרות ושייכות עם מרן הגר"ח זי"ע וגם עם האדמו"ר בעל ה"אבני נזר" מסוכטשוב. מחמת המרחק הגדול בין בריסק לסוכטשוב לא יצא לשני גדולי עולם אלו להיפגש, ואותו יהודי החליט להפגיש ביניהם.

המתין עד שהזדמנו מרן הגר"ח וה"אבני נזר" לעיר הבירה וורשא ואז השתדל להפגיש ביניהם. לאחר

הפגישה חפץ היה אותו יהודי לדעת מה אומר מרן הגר"ח על ה"אבני נזר" ומה אומר ה"אבני נזר" על מרן הגר"ח.

הלך אל ה"אבני נזר" ושאלו מה הוא אומר על הגר"ח? אמר לו ה"אבני נזר": בפולין אומרים על הליטאים שללמוד הם יודעים אבל ביראת שמים הם פחות חזקים, ואני אומר שבכל פולין אין ירא שמיים כזה כמו אותו ליטוואק.

ואילו מרן הגר"ח אמר על ה"אבני נזר": אומרים שיש צדיקים גדולים בפולין, אבער צום לערנען קומט דאס נישט [מדרגת תלמוד תורה גדולה יותר], אבל אין הרבה שיודעים ללמוד כמו ה"אבני נזר"!

דקדוק הלכה

הוא אשר אמרנו, יראת שמים בוערת, מזה נבעו כל מדרגותיו ומעלותיו, זו הייתה כל מציאותו.

אליבא דאמת, כמעט ואין צורך לספר על דקדוק ההלכה עד הקצה האחרון לפי כל השיטות. הסיפורים בזה מפורסמים וידועים, ובכל זאת נשתמרו באמתחת הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א מספר סיפורים, אולי לא ידועים כל כך.

מרן הגר"ח זיע"א לא חפץ לקבל סנדקאות וברכות בברית מילה.

הטעם לאי רצונו לקחת סנדקאות הוא בעקבות מקרה אחד שהתינוק נפטר מחמת המילה. מרן הגר"ח

חשש שאותו הסנדק השתתף ברציחה מדין מצמצם כי הלא מחזיק את הילד ומסייע במילה, והייתה לו שותפות בזה, לכן מאז ששמע אותו מקרה לא רצה לקחת סנדקאות. (יש בזה עוד דברים בענין מציצה בפה ובכלי ואכמ"ל).

ואילו ברכות גם לא אבה לקחת, כיון שהמנהג בעיר בריסק היה לשתות היין רק אחרי שאומרים את האוא"א קיים את הילד הזה ולאביו ואמו וכו', על פי הוראת מרן המהרי"ל דיסקין ומרן "בית הלוי", ואילו מרן הגר"ח חשש להפסק וסבר שיש לטעום מהיין אחרי "כורת הברית".

אלא שלנהוג למעשה בבריסק כשיטתו בו בזמן שכיהנו בה המהרי"ל דיסקין ואביו ה"בית הלוי" והם לא הנהיגו כך, זאת לא רצה, לכן החליט לא לקחת ברכות.

הפעם היחידה שלקח ברכות היה לאחר שגלה למינסק בימי מלחמת העולם הראשונה, כשהזמינוהו לבריתו של הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, במינסק לא חשש לעשות כדעתו, שם לא הייתה ההקפדה של עשיית היפך מה שהנהיגו המהרי"ל דיסקין וה"בית הלוי", אז יכול היה לנהוג כדעתו ולטעום לאחר "כורת הברית".

(אגב אורחא, בנוי של רבי משה שמואל שפירא זצ"ל אמרו לי שאין זה פלא שגדל וצמח לאילנא רברבא, אחרי שמרן הגר"ח בעצמו אמר בבריתו: 'זה הקטן גדול יהיה').

שאלתי אותו: "רבי, מאין יש לך כסף, הלא עירך שרופה באש, ואין איש שם?"

"כפי הנראה" אמר לי, "שכחת כל מה שלמדת בוולוז'ין. יש תשובה מפורטת בחתם-סופר, כי עיר שנשרפה מחויבת לשלם משכורת לרב שלה, ואיננה רשאית לפטור עצמה בטענת אונס. על זה חל דין של 'נסתחפה שדהו'".

אמרתי לר' חיים, כי החנוונים במינסק ודאי אינם בקיאים בסוגיא זאת ולא יתנו לחם ומכולת על סמך הפסק של החתם-סופר. הם ידרשו כסף, ומאין יקחהו? ואז נקב ר' חיים בשם כמה בעלי-בתים מבריסק שיצאו לחארקוב ולמוסקבה והרויחו הרבה כסף, והם שולחים לו משכורתו מדי חודש בחודשו. ראיתי שהוא מסתיר ממני את מצבו האמיתי, אבל מה יכולתי לעשות? כשיצאתי מחדרו רמזתי בעיני להרב ברוך זלדוביץ (לימים בירושלים, אחד ממקורבי ר' חיים ז"ל) כי דבר לי אליו. הוא יצא עמדי וסיפרתי לו כל הענין וביקשתיו שישפיע על ר' חיים שיקבל כמה שצריך לו. כעבור ימים אחדים בא אלי ר' ברוך ואמר לי, שר' חיים באחת, כי יש לו הכל ואסור לו לקחת מן הצדקה ולדחוק על-ידי זה רגלי אחרים. כתבתי כל זה לד"ר מ"א אייזנשטט, ובזה נגמר הענין.

אחת לא דרש לעצמו, הוא רק מטרידנו בבקשות ובדרישות בשביל רבנים אחרים!".

הד"ר אייזנשטט, שגם הוא, כמדומה לי, היה תלמיד הישיבה הוולוז'ינאית, הוכיחי על פני, על שלא יצאתי ידי חובה לרבי, ולא התעניינתי כלל לדעת במה ניזון ובמה מתפרנס תלמיד-חכם גדול זה בשעת חירום כזאת. נדברנו שנינו, שתיכף לאחר שובי הביתה אסדר הקצבה לר' חיים, ללא שום הגבלת סכום ומחוץ לכל תקציב.

באתי לר' חיים. ישבו אצלו אנשים רבים ודיברו על דא ועל הא. הם ידעו שחזרתי מפטרבורג והקיפוני בשאלות על כל הגזירות התלויות מעל לראשינו ומתקומות כבר בלשכות שבעיר-הבירה. סיפרתי להם כל אשר ידעתי ושמעתי.

אחר-כך אמרתי לר' חיים, כי דבר לי אליו. הוא נכנס אתי החדרה ושם החילותי לדבר עמו בסגנון דיפלומטי על הענין שבשלו באתי אליו. אך שמע הרבי את דברי, נתעסס מאוד וקרא: "הועד שלכם... מזלזלים אתם בכבוד תלמידי-חכמים גדולים, נותנים להם פחות מכפי שצריך לתת להם, וכנגד זה חפצים אתם ליתן תמיכה לי, שעל-פי הדין אסור לי לקחת מכם מאומה, מפני שיש לי רב". שמעתי את דבריו, אבל כתלי ביתו, מראה פניו, ושיירי הסעודה שעל השולחן העידו עדות אחרת משלו...

בשיטת הר"ן והרמב"ן בעניין זה, כך שמעתי מדודי שאמר שעל אף שממך הגר"ח לא שמע מה הפשט שלו ברמב"ן ובר"ן מ"מ לו עצמו יש מהלך בזה להבנת שיטת זקנו הגר"ח. אחר כך שמעתי מהגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל שעל אף שהיה לו פשט אחר בשיטת הרמב"ן והר"ן, הרי על הצד שהצדק עם מחותנו ר' אליהו פרוז'ינר שקריאת התורה חובת הציבור החל להחמיר שיהיו בקריאת התורה דווקא עשרה שלא שמעו קריאת התורה.

זו הייתה מדרגתו העצומה ביראת שמיים שהייתה שורש כל מציאותו וגדלותו בשלימות בכל התחומים.

אמר לחקוק על מצבתו "רב החסד"

אם דיברנו עד עתה על גדלותו בתורה וביראת שמיים, הרי שמבחינתו של מרן הגר"ח אנו מגיעים רק עתה אל העיקר.

מידות טובות והיותו רב החסד. הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א מכנים אותנו מעט לפני ולפנים לעניין העיקרי שמבחינתו של מרן הגר"ח הסתכל על זה כעיקר חייו, למדרגתו העצומה הבלתי נתפסת של מרן הגר"ח בענין החסד. "שמעתי מדודי בשם אביו הסבא רבי משה זצ"ל שהדבר היחיד מבחינתו של מרן הגר"ח זיע"א שאמר לחקוק על מצבתו הוא התואר "רב החסד". (נוסח מצבתו של מרן הגר"ח זיע"א הוא ארוך ויש בו תארים רבים והתואר "רב החסד" נבלע בהם והוא אחד מהם, אך מבחינת מרן הגר"ח היו חוקקים רק את התואר הזה), והטעם לזה מפני שמרן הגר"ח אמר על עצמו שהוא נולד מטבעו אדם

כשהיה עורך נסיעות ארוכות ברכבת, היה יורד בתחנה באמצע הדרך בעיר שהייתה קהילה יהודית כדי לשמוע קריאת התורה. פעם דיבר בעניין עם מחותנו זקני רבי אליהו פרוז'ינר והוא שאלו הלא ברמב"ן ובר"ן כתוב להיפך? ענהו מרן הגר"ח שיש לו הבנה אחרת

הטעם לזה כיוון שחשש לדעת הרא"ש (בפ"ג ממגילה) שטעמי המקרא מעכבים, לא רק הנקודות מעכבות, לכן חיפש בעל קורא שיקרא עם הטעמים באופן מדויק. מכיוון שסבר להלכה שקריאת התורה היא חובת יחיד לכן הקפיד לא להחסיר אף פעם קריאת התורה. גם

קריאת התורה חובת יחיד

שמעתי מדודי שכשהיה מרן הגר"ח במינסק והוא היה אחרי הבר מצווה, ביקשו מרן הגר"ח שיהיה הוא הבעל קורא שלו, הואיל והבעל קורא שהיה שם לא מצא חן בעיניו.

המפקח על זה, ציוה עליה שלא תלך ולא תקבל מזונות, מפני שזה על פי הדין בבחינת גזל הרבים, המזונות שייכים לעיר מינסק ונועדו רק לתושבי העיר, והוא יושב בה רק ישיבת עראי ואין לו רשות ליהנות מזה. ולא זו בלבד שהרב ציוה עליה שלא תלך לקבל את הכרטיסים, אלא שגם שמר עליה שלא תלך אלי. אבל כעת - המשיכה בסיפורה - הוא לומד, ובשעה זו הוא כל-כך שקוע בלימודו שאיננו רואה ואיננו שומע כלום, ולכן ניצלה את שעת-הכושר ובאה אצלי.

באתי למשרד הועד וסיפרתי כל הדברים לראש הועדה - עורך-דין פולני, איגאנצי ויטקביץ'. לתמהונו לא היה גבול. "לולא אתה המספר, כי עתה לא האמנתי שעדיין יש אנשים בעלי מוסריות גבוהה-כל-כך, שנכונים לרעוב ולהרעיב את כל המשפחה מחשש שמא הם מקפחים את האחרים". ומיד התיר לי לחלק למשפחת הרב רח"ס כרטיסים בלי הפורמליות הדרושה, בלי תעודות-זהות ובלי פנייה של ראש-המשפחה. מאליו מובן, שסידרתי את הענין על צד היותר טוב. וכל-פעם שאני נותן דעתי על המאורע הזה, הריני עורך השוואה בין גדוליהם ובין גדולינו.... ועל שפתותי המלים: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

(יצחק ברגר, ספר הקהילה "מינסק עיר ואם" כרך ראשון עמוד 598)

גירושי היהודים לא הועילו. מצב הצבא הרוסי הלך הלך ורע. באלול תרע"ה עברו כמעט כל ערי ליטא לידי האשכנזים. האויב כבר התדפק על שערי מינסק. אבל נורא מן האויב היה הרעב, שכבר התאזרח בעיר: אין קמח, אין סוכר, אין נפט. בהסכמת שר-הפלך התארגנה מטעם העירייה ועדת-הספקה, שאליה נכנסו גם באי-כוח האוכלוסיה היהודית שבעיר: הד"ר ח. חורגין, המהנדס ג. קפלן, ואני. הועדה הנהיגה חלוקת מזונות על-פי כרטיסים. החלטנו למסור את חלוקת המזונות לידי החנוונים על יסודות של קומיסיון, והפיקוח על כל זה נמסר לידי.

פעם אחת, בבוקר השכם, מצלצלים בדלת. שומע אני כי המשרתת מקדמת את פני המצלצלת בחרפות על שהיא מצלצלת בשעה מוקדמת כזאת ומעירה את כל בני-הבית משנתם. גם האורחת לא טמנה לשונה והשיבה שבעתיים. יצאתי אל המסדרון לשכך כעסן של שתי הנשים המתקוטטות. פחד אחזני כשהכרתי במצלצלת את כלתו של הרב ר' חיים סולובייצ'יק. חששתי שמא קרה לו איזה אסון. היא הרגיעה אותי כי לרב לא קרה שום רע. ולאחר שהכנסתי לחדר-האורחים, נתנה קולה בבכי וסיפרה לי כדברים אלה: בבית הרב 14 איש, הבנים והנכדים של רח"ס, ואין שום דבר לאכול, וכיון ששמע ר' חיים שוועדת ההספקה של העירייה מחלקת מזונות על-פי כרטיסים, ואני הוא

מאה שנה להסתלקותו

רע (שלעכטער) אך הוא עבד על עצמו לשבר את מידותיו הקשות עד שהפך לבעל חסד, לכן התואר היחיד שאמר לחקוק על מצבתו הוא התואר הזה כי דבר זה הוא העיקר של חייו.

כך היה אומר הסבא בשם אביו על עצמו. אולם הסבתא שלי, היא הכירה את חמיה הגדול היטב, והיא אמרה שלא יתכן בעולם מי שהגיע לכאלו מדרגות בחסד והיה כזה "איידעלע נשמה", לחשוב שנולד בטבעו אדם רע ושבר את מידותיו, אלא על כרחך שהפשט הוא שביחס למדרגה העצומה שלו בחסד והטבה לזולת הוא אחז שהוא נולד אדם רע. אך באמת לא יתכן להגיע למדרגות נוראות כאלו בחסד אם נולד אדם רע ושיבר מידותיו".

מן הגר"ח זיע"א לא היה "בעל חסד" במובן המקובל של המונח, זה שחי את חייו לעצמו ובזמנים מסוימים או אפילו רוב היום הוא עוסק בחסד. מרן הגר"ח היה "מציאות של חסד"! מרן החפץ חיים זיע"א אמר אודות מרן הגר"ח זיע"א: **"על העלוישקייט ומדרגתו העצומה בלמודות, זה הוא עוד מסוגל להבין, כי זו מתנת אלוקים, אבל זה שיש לו מקום בליבו לכל יהודי [א ארט אין זיין הארץ פאר ייעדער ייד] את זה הוא לא משיג".** נורא!

אין אדם כמוהו בעולם

בזמנו יצא עיתון באמריקה שהיה אנטי לכל דבר שבקדושה, היום העיתון הזה יוצא באנגלית, בזמנו הוא יצא באידיש. לפני עשר שנים הראו לי שם מדור בעיתון המביא ידיעות מלפני מאה שנה. והם הביאו מאמר שנכתב באותו עיתון לפני מאה שנה אודות מרן הגר"ח, הם כתבו הרבה דברים נגדו, שהוא אמנם עילוי גדול אבל הוא לא מבין בנעשה בעולם עפרא לפומייהו, אבל מציינים שם באותו מאמר בעיתון שכל האנשים שלהם הבונדיסטים והקומוניסטים אומרים עליו שאין עוד כזה אדם בעולם כולו, והכוונה לחסדים והמידות שלו.

הנה אפילו הרחוקים מאוד מחיי תורה, האנשים הכי 'אנטי' בעולם, גם כן הודו שאין בעולם עוד אחד כמוהו, המסור כל כך לצרכי זולתו.

בית מרן הגר"ח זיע"א לא היה בכלל בגדר בית, לא הייתה לו בביתו שום פרטיות.

דודי סיפר לי שכשהוא ביקר עם הסבתא בתור ילד קטן בבית מרן הגר"ח, הוא החליט שהוא הגיע ל"משוגענעם ארט" [מקום לא נורמלי]. במטבח הסתובבו עניים ובישלו לעצמם ועשו מה שרצו, על המיטות

בחדר השינה ישנו עניים, הם מילאו את הבית והסתובבו בכל מקום ואילו מרן הגר"ח בעצמו ישב באיזה פינה בבית ושוחח בלימוד בעומקה של הלכה עם הדיין והמו"צ הידוע של בריסק, הגאון הגדול רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל.

זה לא היה בית בכלל! העניים הסתובבו בכל מקום כאילו הם בעלי הבית כאן. אצל מר הגר"ח ה"אני" לא היה קיים בכלל, לא היה כזה מושג ששמו "איך".

מרן הגר"ח חשב על כל יהודי והרגיש כל יהודי. לא היה אצלו שום נכס פרטי הוא לא הבין ולא הכיר במושג הזה, הבית שלו וכל מציאותו הייתה מופקרת לכל מי שירצה. כל מה שהיה לו נתן לאחרים והשקיע את כל כוחותיו והכניס את כל המציאות שלו בלדאוג לאחרים.

סיפורים ישנם למאות ולאלפים, לא שייך בכלל להתחיל לספר על זה, אבל לא הסיפורים פה הם העיקר, בענייני חסד יש מעשה כזה ומעשה כזה, אצל מרן הגר"ח זה לא היה מעשיות הוא היה מציאות רצופה של דאגה ועשייה למען הזולת, זה היה כל המציאות שלו!

עמו אנכי בצרה

כשפרצה השריפה הגדולה בבריסק, הטיל עצמו מרן הגר"ח אל תוך קלחת עשייה עצומה והסתובב בכל רחבי ליטא כדי לגייס אמצעים על מנת לבנות את בתי בריסק שיהיה לאנשים מקום לחיות ולהניח את ראשם.

ובינתיים מחוסר מקום ללון, היו נפגעי השריפה ישנים בבית הכנסת. והנה מרן הגר"ח בעצמו, על אף שביתו לא נשרף בשריפה הגדולה, לא הלך לישון בביתו.

איך יתכן מציאות כזאת שיהודים מתגוללים בחוסר כל וישנים בבית הכנסת והוא ישן על מיטתו? לכן הלך הוא וישן עימהם בבית הכנסת, עד שנכנו בתיהם, בחינת "עימו אנכי בצרה".

שמעתי ממי ששמע מהגה"צ רבי אריה לוינ זצ"ל מעשה שהיה. הוא עצמו ביקר פעם בבית מרן הגר"ח, והמציאות הייתה שהאלמנות בבריסק היו פוקדות את ביתו בכל עת ומקבלות את צורכיהן.

פעם אחת הגיעה אלמנה אל הבית, ומרן הגר"ח היה עסוק עם יהודי אחר ששפך ליבו בפניו על צרותיו הגדולות, וכיון שהיה עסוק עם אותו יהודי לא יכול היה לדבר עם אותה אלמנה. אותה אלמנה לא המתינה ועזבה את הבית. כשראה מרן הגר"ח שאלמנה עוזבת את ביתו מבלי שניתן לה מבוקשה ביקש מיד ממי

שהיה אז בבית שיצא החוצה ויחזיר מיד את האלמנה לביתו.

חזרה האלמנה והסיחה את מצוקתה כי חסרים לה נעליים, מרן הגר"ח סידר לה מיד נעליים.

רבי אריה לוינ שמע אז מהרבנית ע"ה שהתבטאה אז על כך שבעלה דואג לנעליים לאלמנה בעוד היא עצמה כבר עשרים שנה לא קנתה נעליים לעצמה.

פתח לה חנות בביתו...

הייתה משפחה אחת מצאצאי אח הגאון הנצי"ב מוואלוז'ין שהתגוררה בתל אביב. כשנפטר אחד מבני המשפחה הגיע הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל אל הלוויה ואמר על הנפטר שהוא נתגדל בבית מרן הגר"ח. מה היה? התברר מעשה נפלא. אביו היה דר בבריסק ונפטר בגיל צעיר כשהוא משאיר אחריו אלמנה מטופלת בילדים בחוסר כל ללא שום פרנסה.

כששמע על כך מרן הגר"ח, לקח את האלמנה עם כל ילדיה לביתו והם עברו לגור שם.

מכיוון שהיה צריך לסדר לה מעמד פרנסה, כדי שתתפרנס מעצמה, החליט מרן הגר"ח כך: הרי ביתו היה "בית ציבורי" וכל הרוצה נכנס ויוצא ועושה בו כבשלו והסתובבו שם אנשים רבים, סוחרים היו תולים אפילו את מודעות הפרסום בביתו כדי להיחשף בפני הלקוחות, לכן הלך ופתח עבור האלמנה עסק בתוך ביתו! כך היה בטוח שהיא תתפרנס ברווח.

מי שהיה מגיע לביתו היה מרן הגר"ח מספר לו מיד על העסק ואומר לו: הנה זה דבר טוב, כדאי לקנותו, וכך החל העסק של האלמנה להתבסס, אנשים רבים שפקדו את בית מרן הגר"ח הפכו ללקוחותיה הקבועים של האלמנה, ועד שלא התבסס ועמד על רגליו לא הרשה לה לחפש מקום אחר לעסק אלא הכול בתוך ביתו שלו, כולל מקום מגורי האלמנה וגידול ילדיה. רק לאחר שהתבסס העסק הרשה לה למצוא מקום קבוע.

סוס ורוכבו

פעם הגיעה משלחת רבנים לבקר במעונו של מרן הגר"ח. כשנכנסו אל הבית נדהמו לראות את מרן הגר"ח זוחל על הארץ ועליו רכוב ילד ושוט בידו, כשמרן הגר"ח משמש כסוס ואילו הילד הוא העגלון המצליף עליו בשוטו ומאיץ בו למהר: גיי גיכער, גיי גיכער, כדרך העגלונים.

התברר שהילד הוא של השכנה

הדרה בקרבת מקום שהייתה צריכה ללכת ולקנות לעצמה דבר מה ונכנסה אל הרבנית וביקשה ממנה שתשים עין על הילד הישן ותיכנס מפעם לפעם לראות שהכול בסדר עימו.

לאחר זמן, הוצרכה הרבנית בעצמה לסדר דבר מה מחוץ לבית, ואז הפך מרן הגר"ח לשומר על הילד. לפתע פרץ הילד בבכי. אצל מרן הגר"ח לא היה שייך דבר כזה של לשמוע ילד יהודי בוכה, ועל כן עשה את כל המאמצים לפייסו. לא נתפייס הילד ולא נרגע רק לאחר ששיחק עם מרן הגר"ח בסוס ורוכבו, כשמרן הגר"ח משמש בתפקיד הסוס והילד מאיץ בו בשוטו...

בכלל, בכל הנוגע לחסד ולהטבה עם הזולת לא נהג מרן הגר"ח בשום גינוני רבנות.

כשנצרך היה לנסוע ברכבת היה פושט את בגדי הרבנות ומתלבש כיהודי פשוט, ונוסע יחד עם כולם כאחד האדם.

פעם אחת ראה בתחנת הרכבת בבריסק יהודי הנושא שני מזוודות כבדות, בירר מרן הגר"ח את כתובת מקום אכסנייתו, ומיד לקח עימו המזוודות הכבדות ועזר לו לסחוב אותם עד שהגיע למחוז חפצו.

אותו יהודי הגיע לבריסק כדי לדבר עם רבי חיים וכשהגיע לביתו של הגר"ח נדהם לראות את היהודי שעזר לו לסחוב את המזוודות הכבדות, שהוא הוא רבה הנודע של בריסק.

ניגש והתנצל בפניו שלא ידע את זהותו. אולם מרן הגר"ח לא הבין מה הוא שח: "וכי פטור אני ממצוות חסד?"

חילל את השבת להציל ילד אסופי בוורשא

פעם אחת נזדמן למרן הגר"ח לשבות בוורשא, את עיניו צדה ידיעה בעיתון על ילד שנמצא נטוש באיזור היהודי בוורשא ומכיוון שלא ידעו מה לעשות עימו לקחוהו למשטרה.

מרן הגר"ח נחרד כולו, ומיהר לעשות מעשה. הוא איתר קו טלפון והתקשר לביתו של העסקן הגדול בוורשא בעיצומו של השבת.

אותו עסקן כמובן לא הרים את הטלפון, אך לאחר שמרן הגר"ח לא הירפה והתקשר ללא הרף, הבין אותו עסקן שאם הטלפון מצלצל ללא הרף כנראה יש דברים בגו. הלך והביא עימו נכרי שירים את הטלפון.

העסקן נדהם לשמוע את קולו של מרן הגר"ח בוקע מן העבר השני, כיון שכך ניגש אל הטלפון ואז שאלו מרן הגר"ח: ראית את העיתון היום? כתוב שם שמצאו ילד נטוש באיזור היהודי

ומסרוהו למשטרה, והלא נפסק להלכה דכל דפריש מרובא פריש ואם נמצא באיזור היהודי יש לו דין של יהודי, והנה לקחוהו למשטרה, מה תעשה עמו המשטרה? בוודאי יקחוהו לבית יתומים של גויים, שם יגדל כגוי גמור, ואם כן יש כאן שאלה של פיקוח נפש, ואי אפשר להמתין אפילו רגע אחד וחייבים לטפל בענין הזה בשבת.

אמר לו העסקן שהוא כבר בא למקום אכסנייתו. גער בו מרן הגר"ח: אל תלך רגלי, יש כאן שאלה של פיקוח נפש, תיסע אלי בדראשקע [כרכרה] כדי שתבוא במהירות.

מיד כשהגיע העסקן למקומו של מרן הגר"ח מצא מרן הגר"ח זוג יהודי והלך עם אותו עסקן שהיה מגדולי העסקנים בפולין והיו לו קשרים בכל מקום לתחנת המשטרה שם חתמו בני הזוג על הצהרה שהילד הנמצא נטוש הוא הילד שלהם.

לאחר שהוציאו את הילד חיפשו עבורו משפחה שתגדלו.

רבים קראו את הידיעה בעיתון, אף אחד לא קם לעשות מעשה ולהציל את הילד האסופי מגורלו להתגדל בבית יתומים גויי, רק מרן הגר"ח שליכו היה ער לכל יהודי הוא זה שנוזעק מיד.

"אינך מבין מה זה נשמה של יהודי אחד"

בזמן מלחמת העולם הראשונה גלה מרן הגר"ח עם כל בני משפחתו למינסק.

בזמן שהותו בגלות מינסק היה שרוי בצרה גדולה, כי לא חפץ לקבל כסף שלא היה ברור לו מקורו. הסבא שלי מרן הגאון הגדול רבי משה זצ"ל כיהן כאמור כרבה של העיר חסלאוויטש שהייתה ברוסיה, ומחסלאוויטש עד מינסק ניתן היה לנוע בבטחה מכיוון שהחזית לא הייתה באותו אזור.

כשהגיע למקום גלותו במינסק מצאו שרוי בדוחק עצום, ועם כל זאת לקח מרן הגר"ח על עצמו לדאוג לכל הפליטים במינסק ונשא על כתפו את כל צרכיהם.

אז, באותם ימים קשים, היה מרן הגר"ח מדוכדך מאוד מהשמועות הנוראות שרדפו בזה אחר זה, בכל יום שמעו על קהילה נוספת שנחרבה ועל אלפי יהודים המתגוללים כפליטים, ומרן הגר"ח לקח הכול לליבו והצטער על כל שמועה כזאת.

היה מי שניסה לעודדו כדי להוציאו מדיכאונו ואמר לו: אולי כדאי שיבואו כל הצרות האלו כדי שבסופו של דבר יבא משיח צדקנו. מרן הגר"ח כעס מאוד למשמע דיבורים כאלו וגער בו קשות: אינך

מבין מה זה נשמה אחת של יהודי אחד! אם בשביל נשמה של יהודי אחד מחללים את השבת, אז בוודאי שנשמה של יהודי אחד דוחה ביאת הגואל, איך יתכן לומר שמוטב שימות יהודי אחד כדי להביא את הגואל? איך אתה מסוגל לומר על נשמה של יהודי אחד שכדאי הוא שימות כדי להביא את המשיח? אינך יודע כמה יקר בעיני הקב"ה כל נשמה של יהודי!

מרן הגר"ח זיע"א הכיר ביקרות העצומה של כל נשימה של יהודי בעולם, הוא ידע את השווי של כל יהודי ויהודי בעולם, ולכן הקדיש את כל חייו להיטיב עם כל יהודי באשר הוא.

"גדול הדור בחביבות התורה"

לפגוע בכבודו של יהודי היה מופקע לחלוטין אצל מרן הגר"ח, לא הייתה מציאות כזאת.

למרן הגר"ח היו חילוקי דעות עם כמה מגדולי דורו בעניינים שונים הנוגעים להנהגת הדור, ועם כל זאת הקפיד מאוד על כבודם לכל יפגעו בכי הוא זה.

ידוע שהייתה אסיפת רבנים גדולה בפטרבורג עיר המלוכה, לאחר שהשלטון הרוסי רצה לגזור על הרבנים שילמדו את השפה הרוסית.

מרן הגר"ח פעל בכל כוחו לביטול הגזירה ונלחם בה בכל כוחו, ואילו מרן ה"אור שמח" מדוינסק סבר בדעתו שאין צריך להילחם בענין זה כל כך.

באותה אסיפה עמד לימין מרן הגר"ח רק האדמו"ר רש"ב מליובוויטש זצ"ל, ואילו רוב הרבנים לא סברו כדעת מרן הגר"ח.

כשראה מרן הגר"ח שדעת הרבנים האחרים עומדת להתקבל, הזעיק את מרן החפץ חיים זיע"א בטלגרמה מיוחדת שימהר לבוא לפטרבורג כדי להטות הכף לצידו. מרן החפץ חיים הגיע לאסיפה, והיה שם דין ודברים בין גדולי ישראל בענין זה. לאחר שהצליח מרן הגר"ח להטות הכף לדעתו ונסתיימו ימי האסיפה, הלך מרן הגר"ח לבקר את מרן ה"אור שמח" בבית מלונו, להראות שלמרות החילוקי דעות שהיו ביניהם שלא יפגע כבודו של רבי מאיר שמחה בכי הוא זה ח"ו.

כי לבייש יהודי ולגרום לו חלישות דעת, לא הייתה מציאות כזאת אצל מרן הגר"ח. והיה מעשה נוסף בדומה לזה.

באותם ימים השתוללה העיתונות החילונית במלוא עוזה והפילה חללים רבים. מרן הגאון רבי אליעזר גורדון

מטעלו זצ"ל סבר שיש להקים כמשקל נגד עיתונות חרדית שתשים מלחמה שערה, ואילו מרן הגר"ח זיע"א התנגד לעיתונות חרדית.

בהזדמנות הסביר מרן הגר"ח את דעתו בענין זה למרן החפץ חיים. בוודאי צריך להקים עיתונות חרדית כמשקל נגד, כך טען, אולם מי יכתוב את העיתון, אני אכתוב? הלא אין לי זמן לזה! אתה תכתוב? הלא גם לך אין זמן לזה! אז מי יכתוב? מי שיש לו זמן, זה גופא הצרה הגדולה! מי שיש לו זמן יש לחשוש ממנו ומדעותיו.

באותה תקופה התקיימה חתונת סבי וסבתי, המחותנים היו גדולי הרבנים בליטא מרן הגר"ח ורבי אליהו פיינשטיין מפרו"ץ לכן הוזמנו לשם כל רבני ליטא. מחמת חילוקי הדעות החליט מרן הגר"ח שלא להזמין את רבי אליעזר טעלזער לחתונה כדי שלא ייכנס עימו בוויכוחים בענין החלוק ביניהם.

אך מסיבה זו בדווקא החליט רבי אליעזר טעלזער להופיע לשמחת החתונה על אף שלא הוזמן, הוא החליט שבאווירה הטובה שתהיה בנישואי בנו יוכל לבוא עימו בדברים ולשכנעו בצדקת דעתו.

כשהגיע הידיעה בפרו"ץ שרבי אליעזר טעלזער הגיע לעיר, חשש מרן הגר"ח שרבי אליעזר טעלזער יפריע את שמחתו בדיבורים בעניין העיתון ולכן אמר למחותנו שצריך לכבד את רבי אליעזר טעלזער בסידור קידושין, והסכים לזה מחתנו.

הכלה, סבתי, לא הבינה מדוע מכבדים את את רבי אליעזר טעלזער בדווקא בסידור קידושין הלא גם האבא וגם השווער שניהם גדולי הרבנים בליטא ויש לכבד אחד משניהם.

אולם מרן הגר"ח הסביר לה ואמר: רבי אליעזר טעלזער הוא גדול הדור בחביבות התורה!

ותוך כדי כך לא הסכים עימו מרן הגר"ח בענין העיתונות החרדית בשום אופן ולא אבה להיכנס עימו בוויכוח

אודות הדבר.

סופו של דבר, מחמת שכיבוד בסידור קידושין לא נכנסו לוויכוח בעניין זה בזמן החתונה עצמה.

זה היה מרן הגר"ח!

מלחמת אש קודש על דעותיו, תוך כדי שהוא מכבד את שכנגדו בתכלית הכבוד, ומכבדו בסידור קידושין כגדול הדור בחביבות התורה!

באמתחתו של הגאון רבי משה מייזלמן שליט"א עוד עניינים רבים על מבטו של מרן הגר"ח עד סוף כל הדורות, ועל הי"ח דבר שהתנה להעמיד ביסודה של אגודת ישראל.

את השיחה עימו נסיים בסיפור פלא ששמע מהרבנית ליפשא פיינשטיין ע"ה, בתו של מרן הגרי"ז:

בזמן מלחמת העולם הראשונה גלה כאמור מרן הגר"ח לעיר מינסק, בשלהי מלחמת העולם כשרוב הדי המלחמה שככו אבל לא נסתיימה המלחמה לגמרי חלה מרן הגר"ח וכיון שבמינסק לא היו רופאים גדולים ומומחים התעורר צורך לנסוע לוורשא שם היו רופאים גדולים ומומחים.

כדי להגיע לוורשא היה צריך לעבור את הגבול מרוסיה לפולין ולקח זמן עד שהשיג אישור לעבור את הגבולות עם כל בני המשפחה.

אולם באותה עת התעוררה בעיה מכיוון אחר. כלתו של מרן הגר"ח אשת מרן הגרי"ז הייתה לפני לידה, ולא רצתה לערוך מסע גדול כל כך במצב כזה מרוסיה ועד פולין שזה לא היה פשוט כלל במצבה ועוד יותר במצב המלחמה.

הבטיח לה מרן הגר"ח שלא תלד עד שתגיע לוורשא!

וכך היה, ברגע ירידתה מהרכבת בעיר וורשא תקפזה צירי לידה ואז נולדה הרבנית ליפשא פיינשטיין ע"ה. כך סיפרה לי היא בעצמה.

מאה שנה להסתלקותו

תורת אמת היתה בפיהו

עמל התורה בהבנת ספרא דבי רב - 'חידושי רבינו חיים הלוי' ורום ערכו, במשנתם של גדולי ישראל גאוני התורה ומנחילי שמועתה

זאב פלדמן

של תורה, גל אבן מעל פי הבאר וישק את ישראל, ועל כל קוץ וקוץ מן התורה נתן נפשו והניח כל תורתו הקדושה ערוך לפנינו על כל התורה... גם רבותינו הגאונים בדור שלפנינו אמרו כי אשרי הדור שיהנו מתורת רבינו כי הכל צריכים אליו ומי כמוהו מורה שר התורה".

"ידידנו כ"ג, רחם ירחם את עמו לתת עין אל צרותיהם ולהאיר להם מתוך חשיכה בהיות הוא הממציא מעות אל הוצאת ההדפסה... כי אז תהיה אורה ושמחה ליהודים, כל השערים המצוינים בהלכה יאירו ויפתחו לרווחה כל סתום וחתום וכל קשר תעודה יותירו, כאיל תערוג על אפיקי מים כן תערוג נפש תלמיד עם רב, ישיש עם צורב, שישה יתכסו בטלית אחד לשמוע דברי תורת רבינו זי"ע לדור דורים, בנים אשר יולדו ממקור ישראל כולם גם עוברין שבמעי אמן יפתחו פיהם ויאמרו שירה כעל הים, כדבש מסלע ישבעו מתורת רבינו דים, ויברכו את כ"ג שיהיה חמרא למרא וטיבותא לשקייא. נא ידידנו כ"ג עם יתר חבריו הרבנים הגאונים שי' עושו חושו גושו להביא את המלך ראשונה ולכל ישראל את התורה הכלולה ככלה, מקושטת בכל מיני קישוטי".

וכאשר הופיע הספר 'חידושי רבינו חיים הלוי', גאו רגשות תלמידו הגדול מרן הגר"ב עד למאור. בראותו את הספר, התבטא ברגש 'ספרו של הרבי הקדוש' וציווה להגיש יין לשולחן, ואף אמר כי אלמלא היו מכירים באור הגדול אשר הופיע עתה על פני תבל, היו מובילים את הספר בתופים ובמחולות. לא חלף זמן רב ונמצאה ההזדמנות אף לכך. בעת שמחת 'חנוכת הבית' לבנין החדש של ישיבת קמניץ, נשאו את ספרי התורה בקול רינה והמון חוגג, כאשר בראש תהלוכת ספרי התורה צעד רבי ברוך בער ובידו ספרו של רבו הגדול...

שלושה ימים בעומק העיון

הגרש"פ שטיינברג זצ"ל שח: זכורני כיצד התעמק מרן ה'חזון איש' זצ"ל במשך שלושה ימים בלימוד דברי רבינו חיים הלוי זצ"ל בסוגיא

רבינו חיים הלוי' וכן אמרות שפר שנשמעו מפייהם על יקרותו ורוב ערכו בעיני לומדי התורה.

כעידית דעלמא

הגאון הגדול רבי אליעזר פלצינסקי זצ"ל שח כי בעברו דרך וילנא, בשובו מתלמודו בצל מרן הרב מבריסק זצ"ל, שאלו מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל בדבר כתבי היד שהותיר רבינו חיים הלוי, המצויים תחת יד בנו מרן הגר"ז זצ"ל.

כאשר השיבו רבי אליעזר כי מרן הגר"ז זצ"ל מסתפק האם להדפיסם כמות שהם מטעמים שונים, נענה מרן הגר"ע זצ"ל: "תאמרו לו שידפיסם, כי ה'זיבורית' של רבי חיים שקולה כעידית דעלמא".

וכה כתב מרן הגר"ע זצ"ל למרן הגר"ז זצ"ל: "הערתו בדבר הוצאות כתבי יד וחידושי מאורן של ישראל הגאון מו"ה חיים זצ"ל בודאי נכונה, וזה רבות בשנים שכתבתי לבנו הגנ"י כי גם זיבוריות ידידה כעידיות דעלמא".

"להוציא לאור עולם את תורת אור עולם"

רבות טרח מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל בהוצאת ספרא דבי רב לאור עולם.

במכתב למען השגת הוצאות הדפסת הספר, תיאר רבי ברוך בער את הבשורה הגדולה העתידה להאיר את עולם התורה כולו, כאשר מכל מילה ומילה ואף בין השיטין, ניכר איך שפתותיו נטפו מור עובר בערגה לתורת רבו הגדול:

"הנה רבים אומרים מי ישקנו מים מבור בית לחם יהודא, מי יאיר עינים ומי יתיר תעודה, להוציא לאור עולם את תורת אור עולם וקדוש ישראל הגאון האמיתי החסיד רשכבה"ג כקש"ת רבינו חיים זצוקלה"ה זי"ע הגאון האב"ד דבריסק אשר נתן נפשו ואשר הן בעודנו חי במסירת נפשו ללמד תורה לכל ישראל, הקים עולה

את דבריו על האמת צרוף והברור כפי הכרעת עומק שכל ואור עוצם תבונתו".

"יבינו זאת הלומדים והמעיינים", מסיימים 'בני הגאון המחבר זצוקלה"ה' את הקדמתם, "כי אין הספר הזה כשאר ספרים הנקנים בקריאה ועיון בעלמא, רק ספר של לימוד, שאינו נקנה רק ביגיעה ועיון ועמל רב בדרכה של תורה, ואשרי מי שיעמוד על אמיתתו ועומקו של דברים, גם אחרי היגיעה והעיון המרובה, בינו זאת".

לרגל יום השנה המאה לסילוקו של רבינו הגדול זצ"ל אשר כל בית ישראל ניאותים לאור תורתו, ליקטנו עובדות מופת מאורחותם של גדולי ישראל, גאוני התורה ומנחילי שמועתה, בעת עמלם בתורה בהבנת הספר 'חידושי

הנה הספר הזה אשר אנחנו נותנים לפניכם היום", נכתב בהקדמת 'חידושי רבינו חיים הלוי', "רבות עמל בו אאמו"ר הגאון החסיד זצוקלה"ה ונתן נפשו עליו בשנותיו האחרונות, גם בתכניתו וסידורו ואופן כתיבתו, כי הוא תרומה מתרומות כל מדותיו וחידושיו, ובו השקיע מבהר סברותיו וחידושיו שנתחדשו אצלו כל ימי משך תלמודו עד יומו האחרון... ברוב חכמתו ועוצם תבונתו הבחירה והוכה בירר וצירף וליבן וזיקק תמיד דבריו בירור אחר בירור וצירוף אחר צירוף, ויבא את דבריו בכור מאה פעמים, פעם אחר פעם, ביגיעה עצומה ובהעמקה נפלאה, לקרב ולרחק לחוסף ולגרוע, וכן עשה כל ימי חייו עד יומו האחרון, ויברור תמיד סולת מסולת, עד שהעמיד

"גלייה לדרעיה ונפל נהורא בבי מדרשא"

"הוא האיש אשר כמלאך ממרום שולח בדורותינו לפקוח עינים בתורה, והאיר עיני הלומדים בשיטת לימודו המזוקקה שבעתים, על פי הדרך אשר הורו לנו רבותינו הראשונים ז"ל, כידוע לכל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא בבי מדרשא, פתח שערי אורה בהבנה והעמקה נפלאה לאמיתתה של תורה", נכתב בהקדמת 'חידושי רבינו חיים הלוי'.

בדברים ששח הגאון הגדול רבי אליעזר פלצינסקי זצ"ל לזכרו של מרן הרב מבריסק זצ"ל, עמד על מהותה של שיטת הלימוד המיוחדת אשר אדניה ניצוקו בידי של מרנא רבינו חיים הלוי זי"ע, וכך הובאו הדברים משמו בספר 'מפיהם':

"מרן הרב מבריסק זצ"ל דיבר איתי על תורת אביו רבינו הגר"ח זצ"ל, וסיפר לי שכאשר התחילה להתפרסם שיטת לימודו המיוחדת של רבי חיים, הגיע אחד מזקני הרבנים אל רבי חיים ואמר לו 'אומרים עליכם שאתם יודעים ללמוד, אם כן אבקש שתאמרו לי איזה שהוא דבר תורה בכדי שאוכל להכירכם'. רבי חיים הראה לאותו רב דברי רמב"ם והקשה עליהם קושיא. הרב שמע והודה שהקושיא קשה ואין לו עליה תשובה. אחר כך אמר לו רבי חיים את המהלך שלו ברמב"ם שעל ידו מתיישבת הקושיא. הרב שמע ואמר שאורו עיניו.

למחרת, הגיע הרב בחזרה לרבי חיים וטען לו 'אתם הטעתם אותי. מה קרה? חשבתי שוב על הנושא וחשבתי גם על התירוץ שאמרתם ונוכחתי לראות שהענין כל כך פשוט במידה כזו שהקושיא מעיקרא ליתא...'. רבי חיים שמע ולא ענה, אבל הראה לו עוד רמב"ם מוקשה, ואמר לו שיבוא למחר. וכשבא למחרת, אמר לו רבי חיים מהלך שלו בהבנת הענין. כששמע את הדברים, הגיב הרב שוב שהדברים פשוטים מרוב בהירותם. או אז הבין הרב שזוהי בהירות הבנתו והסברתו של רבי חיים ההופכת כל נפתול ועיקש למישור".

"מפיו אנו חיים"

במשנתו של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל

דבריו, כאשר מרן זצ"ל עמל להעמיד את שורש מהלכו ודרכו של רבינו הגר"ח בסוגיא, מתוך עיון ועמל רב ובדקדוק ומיצוי דבריו עד לאחת. אף כאשר בא להקשות או להאיר על דברי רבי חיים, היה מרן זצ"ל מקדים מטבעות לשון מיוחדות, כמו "במחילה ממעלת רבינו הגדול" וכדו'.

"וכי אני ראוי לומר כך?!"

שח אחד התלמידים: זכורני כאשר הופיע הכרך של רמב"ם 'טהרה' מהדורת רבי שבתי פרנקל, עיין רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל ב'ספר המפתח' וראה כמה פעמים שמוזכר ספרו 'דרכי שמואל', ואמר לי בענוותנותו: 'הוא ידיד טוב שלי, לכן הכניס אותו'...

תוך כדי שדיברנו, הבחין מרן זצ"ל לפתע בכותרת ב'ספר המפתח' אשר נוסחה: "מכאן מוכח דלא כחידושי רבינו חיים הלוי" - עיין 'דרכי שמואל', ונחרד למאוד, באמרו: "וכי כך עושים כותרת? נכון, קשה מכאן על דברי מרן הגר"ח זי"ע, אבל כך לעשות כותרת? וכי אני ראוי לומר כך?!"...

וילן בעמק

תחת אחד השיחים סיפר מרן זצ"ל כי בעת צעירותו, כאשר הגיע לירושלים הספר 'חידושי רבינו חיים הלוי' ורכים שיחרו וביקשו ללמוד בו, ניתנה לו הרשות לעיין בספר באחת הלילות, וילן בלילה ההוא בעמק באר תורתו של רבי חיים.

רח"ל ואין צריך לפנים גם לתשב"ר, לא בכאלה חפץ ד' ולא מהם תצא תורה חס ושלום, אבל האמת הברור לאמיתו הנראה לעין כל, ההיפוך וההיפוך מדברי ההבל, אשר לא יזכר ולא יפקד, רק ורק מהיראה הנוראה, שגם בזה היה התחדשות, נולא חלילה חדש אלא התחדשות, הרעננות של אנוכי מצוון היום, כאמור], היראה הנוראה שראו אצל הגאון החסיד בעל 'בית הלוי' זי"ע, וכך היה ביראתו הנוראה של רבינו הגר"ח הלוי זי"ע... ומיראה זו, ודוקא מיראה זו שאין לנו השגה בה, בקע השחר האור הגדול ההתחדשות בדרך הלימוד של רבן של ישראל הגר"ח הלוי זי"ע."

"במחילה ממעלת רבינו הגדול"

רבות היה דן מרן זצ"ל בדברי רבינו חיים הלוי ועמל לבארם באר היטב. שגור היה על לשונו כי יש לעיין כדבעי בלשונו הטהור של רבי חיים, בהיותה מדודה ומדוקדקת עד מאוד, כאשר הדברים שכתב בספר הינס תמצית דתמצית מכל מה שנתחדש לו, ועל כן הנדפס לפנינו הינו רק סוף ומיצוי הדברים ויש לעמול רבות בהבנתם.

ואכן, דרכו היתה לדקדק עד מאוד בלשונו הזהב של רבי חיים ולבאר דבריו עד תומם. כך, למשל, בקובץ התורני 'תורת מבשר' שהופיע לאחרונה מובאים חידושי תורתו של רבינו מרן זצ"ל בדברי רבינו הגר"ח בהלכות יסודי התורה ובהשגות רבינו ה'חזון איש' על

כל ימיו היה דבוק רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך זצ"ל בתורתו של מרנא רבינו חיים הלוי זי"ע, ושגור היה על לשונו: "מפיו אנו חיים!..."

הא לכם רבי חיים

מרגלא בפומיה של רבינו מרן זצ"ל דברי מרן ה'חזון איש' זי"ע כי בכלל הבטחת הבורא 'ואף גם זאת וגו' לא מאסתים ולא געלתים וגו' היא שכביכול קודשא בריך הוא אומר לכלל ישראל 'הא לכם קצות, הא לכם רבי עקיבא איגר', והיה מרן זצ"ל מוסיף ומשלים 'הא לכם רבי חיים, הא לכם חזון איש'...

"כחדשים' כתוצאה מ'יראת ד'

בהספדו על רעו הגאון האדיר רבי מאיר הלוי סאלאוויצ'יק זצ"ל, עמד רבינו מרן זצ"ל על שיטת הלימוד אשר יסד מרנא הגר"ח זי"ע: "בדור האחרון אשר קרוב לנו, נתקיימה ה'כחדשים' על ידי מאורן של ישראל רבינו חיים הלוי זי"ע [נכונדע שגאון וקדוש ישראל זי"ע מסלנט תמך ידו בזה ואכמ"ל], ניתן להתבונן מצד השכל האנושי השכל הגוי רח"ל ד' יצילנו, היה נראה דההתחדשות, המהלך בניתוח והפרדת הענינים, יבוא חלילה וחלילה על ידי אדם מתפקח כביכול ח"ו, על ידי מי שלא נמשך רק אחרי האבות והסבחות [לא תהא כזאת בישראל], והוא מביא דרך התבונה וההגיון, וכל זה הבל ורעות רוח

דטומאת התהום...

"מפני יגיעת התורה הנוראה שלו"

שח הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל: "נהירנא שיעור אחד של רבינו יחזקאל אברמסקי זצ"ל בישיבת סלובודקה, שהביא מספר 'חידושי רבינו חיים הלוי', ובגמר השיעור אמר לתלמידים: 'למדו היטב בספרו של רבי חיים, הוא הרוויח שיעורו היטב בספרו, ולמה הרוויח זאת? - מפני יגיעת התורה הנוראה שלו'."

"זוכר אני", הוסיף לספר, "במלחמת העולם הראשונה ראיתי את

לומד ומעיין בשבת קודש בספר 'חידושי רבינו חיים הלוי', מרגיש אני עונג שבת אמיתי ומקיים 'לקראת לשבת עונג'."

כחד מקמאי

חיבה יתירה רחש מרן הגר"א קוטלר זצ"ל לתורתו של רבי חיים, ורבות עמל בה להבינה אל נכון ולהעמידה על מתכונתה.

במרבית שיעוריו לא עסק רבי אהרן ליישב דברי האחרונים ואף לא הביא מדבריהם רק מעט מזער, כאשר עיקרם נסובו אודות דברי הראשונים ויישוב שיטותיהם, עם זאת, יוצא מכלל זה היו חידושיו של רבי חיים, בהם היה נושא ונותן בשיעוריו ופעם אף הקדיש שיעור שלם לבאר וליישב דבריו בסוגיא פלונית.

"ונהנית' שכוונתי לדברי גאון העולם"

באחד מסימני ספרו 'דברות משה', כותב מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל: "והנה ב"ה בעוד הייתי בליובאן בשעת סעודת ברית מילה כמדומני שהיה זה בשנת תרפ"ה בשני באייר של בני הראשון הילד פסח חיים ע"ה, אשר בעוה"ר נלקח ממני למרום בה' אלול תרפ"ו וישוב אלי בזמן תחיית המתים, אמרתי קצת מסימן זה... וכשעזרני השי"ת ובאתי לכאן בשנת תרצ"ז ראיתי ספר חידושי רבינו חיים הלוי ומצאתי בהלכות מילה שהגאון מבריסק זצ"ל אמר זה ונהנית שכוונתי לדברי גאון העולם."

"לגלות אור עומק הבנת התורה"

במאמרו המפורסם אודות צורת המשך בעמ' 20

מאה שנה להסתלקותו

אור העולם

אוסף עובדות שנשמעו מפי גדולי ישראל מרנן ורבנן אדירי התורה לבית בריסק זצ"ל, אודות שגב גדולתו של מרנא רבינו חיים הלוי זי"ע ואורחות חייו בקודש

זאב פלדמן

אמת, הן מצד הלכה והן מצד יראת שמים מגיעים לאותו המקום.

"אתה ראוי להרביץ תורה"

תחת אחד השיחים, סיפר רבי מיכל: קודם תחילת מסכת הרבצת תורתו, שאל מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל מקמניץ את רבו הגדול מרנא הגר"ח מבריסק זצ"ל האם ראוי הוא לעמוד בראשות ישיבה ולהרביץ תורה לתלמידים, אך רבי חיים זצ"ל לא השיב לו מאומה. לאחר תקופת זמן פנה מרנא הגר"ח לרבי ברוך בער ואמר לו: "אתה ראוי להרביץ תורה".

בשמעו כך, הביע רבי ברוך בער את פליאתו בפני רבו הגדול מ'עיקרא מאי קסבר רבינו' ומדוע לא השיבו כן מתחילה כאשר הניח את השאלה לפניו. השיב לו רבינו הגר"ח זצ"ל: "רק אחר שראיתי כמה מתלמידיך העתידיים ונוכחתי לדעת שהם יודעים ומבינים בשמעתתא, או אז נוכחתי לראות שראוי אתה לכהן כראש ישיבה ומרביץ תורה, באשר יכולתו של ראש ישיבה נבחנת על פי תלמידיו".

"למד רק פשט"

בדברי הספדו על גיסו הגאון הגדול רבי יוסף דב סאלאוויצ'יק זצ"ל בחודש אדר תשמ"א, ייחד רבי מיכל דברים לדרכה של 'בריסק': "ברצוני לבאר קצת מהי 'בריסק' ומהי דרכה. כאשר באתי לפני כארבעים שנה לפני מו"ח מרן הגרי"ז זצ"ל ללמוד תורה מפיו בעיר בריסק, אמר לי שאביו מרן הגר"ח זצ"ל למד רק 'פשט', הוא לא חידש חידושים ולא אמר תורה, אלא למד פשט. שאלתי, הלא בהרבה ענינים מחדש רבינו הגר"ח חידושים נפלאים המשנים ללומד את כל מהלך הסוגיא, והשיב לי מו"ח זצ"ל כי זהו משום שקודם לכן למדו שלא כמו הפשט".

לנקודת הדברים, קם ונשקו על מצחו, באמרו "אתם אומרים כל כך טוב..." שנתיים רצופות שאב רבי מיכל מלא חפניים מתורת חמיו לעתיד מרן זצ"ל. מקץ שנתיים אלו שב רבי מיכל לשיבת מיר, אך לאחריהן במשך כעשר שנים הבאות, חזר לבריסק עוד שתי פעמים לתקופות ארוכות. מאותם ימים בהם דרכו רגליו על מפתנה של בריסק, נתעצם ונתגדל רבי מיכל עד שנלקח אחר כבוד לביתו של מלך, וברבות הימים היה למעתיק שמועתה של בריסק לעדרי עדרים והיושב ראשונה במלכותה.

"הרי זה מה שאנו אומרים בשיחות"

באחת הפעמים ששב רבי מיכל מבריסק למיר, נתן לו מרן הגרי"ז זצ"ל מספר דפים ראשונים מספר 'חידושי רבינו חיים הלוי', שהוחל בהדפסתו באותם ימים. עם בואו, הראה רבי מיכל לרבו מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל את הגליונות, כשהוא מרצה בפניו את הקטע הראשון העוסק בחובת הרגשת 'עומד לפני המלך' שיש לאדם לחוש בעת עמדו בתפילה. על אתר הגיב רבי ירוחם: 'הרי זה מה שאנו אומרים תמיד בשיחות'. אמר רבי מיכל: 'אכן, האמת היא אותה

בעומקן של סוגיות החמורות, כאשר רבי איסר זלמן נפעם כולו מגדולתו העצומה לה זכה תלמידו, על אף גילו הצעיר יחסית.

בראותו כי רוב ברכה ראה רבי מיכל בעמלו והינו עולה ומתעלה לאין שיעור, הציע לו רבי איסר זלמן בסיום שיחתם לנסוע לקנות תורה בבריסק, אצל מרן הגרי"ז זצ"ל באמרו: "יש לו ראש ישר, הוא טוב בעבורך!..." רבי איסר זלמן שוחח על כך עם רבי אליעזר יהודה ששהה כאמור במקום והוא סבר וקיבל. אך בשובו חזרה למיר, נתקל רבי מיכל בסירובו של מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל. בלית ברירה, נאלץ רבי מיכל להדחיק את תכניתו, אך לאחר זמן פנה שוב אל המשגיח זצ"ל בבקשה שיתיר לו את הנסיעה לבריסק, באמרו כי "בבריסק לומדים לחשוב..." כששמע כן רבי ירוחם, הסכים על אתר לדבריו של רבי מיכל ואכן הוא שם פעמיו לבריסק. בהגיעו לבריסק, נפתחו בפניו מעיינות חכמת התורה בהגיונה הצרוף והחודר של 'בריסק', כפי שהנחילו מרן הגר"ח זצ"ל ובנו אחריו מרן הגרי"ז זצ"ל. אחר ששוחח עמו בפעם הראשונה בדברי תורה, יצא מרן הרב מבריסק זצ"ל ממנו אחוז התפעלות ואמר לרבנית ע"ה: "פגשתי את האיש שנהניתי לדבר עמו בתורה, ראוי לחשוב עליו..."

באחד מימי שהותו בבריסק, נתן לו מרן זצ"ל ללמוד 'שטיקל' מספר 'חידושי רבינו חיים הלוי' שהיה עדיין בכתובים. היה זה בליל שבת קודש, מרן זצ"ל האזין לדרך לימודו של רבי מיכל, אשר יחד עם שני תלמידים נוספים משיבת מיר, העמיקו בדברי מרן הגר"ח זצ"ל והתפלפלו בהם עד שהתעורר משא ומתן כדרכה של תורה, זה אומר בכה וזה אומר בכה. כאשר שמע מרן הרב מבריסק זצ"ל את ביאורו של רבי מיכל בדברי אביו הגדול רבינו חיים הלוי, אשר קלעו

ל רגל יום השנה המאה לסילוקו של רבן של כל בני התורה זי"ע, קיבצנו אוסף עובדות והליכות, אחדים מני רבים, שנשמעו מפי אדירי התורה לבית בריסק - חתנא דבי נשיאה הגאון הגדול רבי מיכל פ'נשטיין זצ"ל וראש ישיבת באר יעקב מורנו הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, אשר שחו לתלמידיהם ולשומעי לקחם אודות מרנא רבינו חיים הלוי זי"ע.

"אתם אומרים כל כך טוב"

קדרים של גדולי תורה ותלמידי חכמים מופלגים העמיד הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פ'נשטיין זצ"ל, במשך עשרות שנות הרבצת תורה, כאשר את כולם לימד וחינך על מבועי החכמה ודרך הלימוד דבית בריסק, מכבשונו של מרנא רבינו חיים הלוי זי"ע - אשר בדרכה דבק בכל עוז מאז היכנסו בשערי היכלה של בריסק, אחז בה ולא הרפה ממנה.

שנים מספר לאחר הגיעו לישיב בין אריות שבחבורת ישיבת מיר ויגיעתו בעמלה של תורה, אירע מאורע אשר היווה מפנה בכל דרך חייו של רבי מיכל. בכסלו תר"צ נערכה בקלעצק 'חנוכת הבית' להיכל הישיבה החדש, כאשר בין הבאים היה מרן הגר"א ז' מלצר זצ"ל, חמיו של ראש הישיבה, מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ואשר עלה זה מכבר להתיישב בארץ הקודש. ראש ישיבת מיר, מרן הגר"א פ'נקל זצ"ל, עשה אף הוא את דרכו לקלעצק להשתתף בשמחה לכבודה של תורה ולומדיה, כשאליו מתלווים קבוצת תלמידים שעליהם נמנה אף רבי מיכל, תלמיד קלעצק משכבר הימים. כאשר נפגשו הרב - מרן רבי איסר זלמן זצ"ל ותלמידו - רבי מיכל זצ"ל, פתחו על אתר בשיחה ארוכה של משא ומתן

"אין משוא פנים בתורה"

במענו של מרן הגרי"ז זצ"ל קבעו מתפללי המנין סדר לימוד מיוחד בין קבלת שבת לתפילת ערבית, בספרא דבי רב - 'חידושי רבינו חיים הלוי'. באחת השבתות בעת סדר הלימוד, התעורר דין ודברים בין הלומדים מה פשרם של הלשונות החריפים בהם נוקט הראב"ד בהשגותיו על דברי הרמב"ם, כאשר רבי מיכל העלה בסברתו כי היות והלימוד היה בעצמותם ממש ונגעה בציפור נפשם בהיותה כל חייהם, לכן השתמש הראב"ד בביטויים ולשונות חריפים. בשמוע מרן הרב מבריסק זצ"ל את הויכוח בין הלומדים ואת הדברים שנאמרו, יצא מחדרו והביע את דעתו בענין כפי שיסד אביו מרן הגרי"ח זצ"ל, באמרו כי "אפילו אם הלימוד נגע בציפור נפשם וכאב להם מאוד, אין מקום לכאלו לשונות חריפים. אכן, סיבת וטעם הביטויים הללו הם מכח ההלכה ש'אין משוא פנים בתורה', ולפי גודל המשא ומתן בהלכה, כך נקבע הדין של 'אין משוא פנים בתורה'". משכך, דין פלוני הצמיח כזו לשון חריפה בהשגת הראב"ד, ודין אחר היה ראוי לו לשון פחות חריפה. לאחר זמן, הביא רבי מיכל ראייה לדברי חמיו מרן זצ"ל מדברי הגמרא בזבחים (ל' ע"ב) האומרת: "אם כן מרתח רתח", ורואים אנו כי יש מקום ללימוד מתגובת הרב לשאלת התלמיד, שהיה לרב לרתוח לפי הבנתו שלא היה לו לתלמיד לשאול באופן כזה, וכל זאת כי כך הוא דרכה של תורה, במשא ומתן ופלפול בלא משוא פנים.

חכם הרואה את הנולד

באחד ממשאותיו לחיזוקה של תורה, אמר רבי מיכל: "חמי גאב"ד בריסק זצ"ל אמר לי פעם: 'אבי זצ"ל היה חכם הרואה את הנולד, לפני שישים שנה צפה מראש מה יתרחש היום, אני אינני חכם הרואה את הנולד אולם לפחות רואני מה שמתחולל עכשיו, ואילו אחרים אינם רואים גם זאת'..."

"הציונות גרועה משי"צ"

בעצרת מחאה רבתי שהתקיימה בחודש תמוז תשס"א על פני כיכר השבת בירושלים, כנגד מסלולי הצבא המיועדים לציבור חרדי, נשא רבי מיכל דברים נחרצים כנגד המזימות לגיוס בני הישיבות, כשבתוך דבריו אמר: "ברצוני להזכיר דבר שמקובל בידינו מהגאון רבי חיים מבריסק

זצ"ל שאמר לפני כשמונים שנה בזה הלשון 'שי"צ ימ"ש עשה חורבן גדול בכלל ישראל, אבל הציונות גרועה ממנו, והחורבן שהציונות גרמה לכלל ישראל גדול יותר פי כמה ממה ששי"צ החריב'".

גיעת התורה

בעידנא דחדוותא סיפר רבי מיכל בשמו של הגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל, כי אביו רבי אברהם אידלמן היה דר בשכנות לרבי חיים אשר בכל לילה היה משכים קום ועוסק בתורה, כשבלימודו אז היה משנן חמישים דפי גמרא בעיון, טרם עלה אור הבוקר. בתקופה מסוימת ניסה רבי אברהם לברר במדויק את השעה המוקדמת בה משכים רבי חיים ללימודיו, אך ככל שהקדים לקום, היה נוכח כי רבי חיים כבר שוקד על תלמודו ליד חלון החדר, ומעולם לא עלה להקדימו.

"את מעלת התמדתו הנוראה", הוסיף רבי מיכל לספר, "רכש רבי חיים בזכות זקנו רבינו הנצי"ב זצ"ל, וכך היה מעשה, באחד מימי הסוכות עלתה לרבי חיים שאלה הלכתית על כשרות אתרוגו של הנצי"ב. לאחר שעיין הנצי"ב ארוכות בסוגיא, ביקש בשעת לילה מאוחרת לקרוא לנכדו רבי חיים על מנת להודיע לו כי האתרוג כשר לברך עליו כדת. כששמע הנצי"ב שרבי חיים כעת קם משנתו, וטרם בירך ברכת התורה, הצטער הנצי"ב מאוד ואמר: 'איך יכול להיות שרבי חיים אשר עתיד להיות גדול הדור, עדיין ישן בשעה זו לפנות בוקר'..." מאז, נטל רבי חיים לליבו את מוסר הדברים, והיה משכים קום ללימוד ביגיעה רבה".

בדבריו אודות 'גיעת התורה' העצומה של רבי חיים, היה מוסיף רבי מיכל לספר שבתקופה מסוימת נאלץ רבי חיים לדרוש ברופאים, בשל כאבי ראש עצומים שתכפוהו. באחד הימים הגיע אל פרופסור גדול ומפורסם שיבדוק אותו ויעלה מזור לכאבי ראשו. לאחר שבדקו, אמר הרופא כי ראשו של רבי חיים עובד פי מאה וחמישים מראשו של אדם רגיל(!) ובשל כך חש כאבים עזים בראשו.

"נפקחו עיני והיה לפי מתוק לדבש"

מאז ניטע אילנו בערוגת בית ואלאזיץ, נתגדל מורנו הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל לאורו של מרן הגרי"ח מבריסק זצ"ל ותורתו. זכה רבי משה שמואל להיכנס

בבריתו של אברהם אבינו על ברכיו של זקנו הגדול מרן הגאון רבי רפאל שפירא מואלאזיץ זצ"ל, כאשר את ה'ברכות' בירך, באופן נדיר, מרנא הגרי"ח זצ"ל.

משחר טל נעוריו, החל רבי משה שמואל לעסוק בהגיונה של תורה בדרך הסלולה שיסד מרן הגרי"ח זצ"ל, וכפי שהעיד באגרת שכתב אחר עזיבתו את ישיבת מיר: "להוי תדע, כי מיום בואי לישיבת מיר כבן שמונה עשרה ומחצה, וראיתי את אור התורה ונעימת חייה, ומה גם כי מעמתי צוף אמרי תורתם על דרך שהורה לנו רבינו הגדול מרן הגרי"ח זצ"ל, נפקחו עיני, והיה לפי מתוק מדבש, לא למציצה בעלמא... מאז חפצי ומגמתי הוא לעלות בתורה ובראיה טהורה, וגמרתי אומר להיות שוקד ללימוד תורה".

בעת עמדו של רבי משה שמואל בפרק 'האיש מקדש', דובר בו נכבדות לבת תלמיד חכם מופלג אשר עלה להיוועץ בדבר במרן ה'חזון איש' זצ"ל. בתוך הדברים שח למרן זצ"ל כי מספרים שהבחור משה שמואל מסוגל לשקוע בעיון מעמיק בדברי הגרי"ח על הרמב"ם למשך ארבע שעות רצופות. "בחור המסוגל לזה", השיב מרן ה'חזון איש' זצ"ל, "תחטוף אותו מיד..."

בערוב ימיו שח רבי משה שמואל כי בשנות צעירותו, נקלע באחד הימים לבריסק ונכנס לביתו של מרן הגרי"ח זצ"ל שנראה היה כחורבה העומדת ליפול, "כשנכנתי לחדרו", סיפר ברגש, "אחותני רעדה, כאן התחברו חידושי רבינו חיים הלוי..."

דרך הלימוד

באחד ממכתביו העד העיד רבי משה שמואל את אשר שמע ממרן הגרי"ז זצ"ל אודות דרך הלימוד הראויה: "רבינו הרב מבריסק זללה"ה

אמר לי בשם אבא רבינו הגדול הגרי"ח זצ"ל כי בלימוד פחות מארבעים דף לחדש אי אפשר לדעת ללמוד, ורבינו זללה"ה העמיד את זה על עשרים דף, ובפחות מזה באמת אי אפשר לדעת ללמוד. והוסיף רבינו הרב זללה"ה בשם אבא זצ"ל כי צריך ללמוד מהר וקל, ושאלתי, ניחא בקל שלא לדחוק את המוח בהבנת הענין, אבל מהר איך אפשר, עדיין לא תופסים. וענה לי רבינו הרב שגם הוא שאל זאת לאביו והשיב לו כי התרגל ללמוד לאט, ואם יתרגל ללמוד מהר, יתפוס מהר".

שי"ס עם רש"י

תחת אחד השיחים, סיפר רבי משה שמואל: "כאשר ביקר אחד מגדולי ישראל אצל מרן הגרי"ח זצ"ל, השתבח בבנו מרן הגרי"ז זצ"ל אשר היה אז בצעירותו כי הינו יודע 'שי"ס עם רש"י'... לפליאת השומע 'וכי בבריסק זו רבותא, הלא כאן מחשיבים את העמקות וההבנה', השיב מרן הגרי"ח זצ"ל: 'וכי איך שייך לומר סברא בלא לדעת שי"ס עם רש"י'..."

כל רגע ורגע בעיון התורה

במשא הספדו אחר סילוקו של מרן הרב מבריסק זצ"ל, שח רבי משה שמואל אודות ימי צעירותו של מרן הרב זצ"ל: "סיפרי לי (-מרן הרב זצ"ל) שלא היה לו הרבה זמן לשבת ממש בקביעות וללמוד כי היה טרוד למעלה ראש בצרכי אביו הגדול זללה"ה, בשליחויות מצוה, אם של פיקוח נפש, אם צרכי העיר וכדומה, מלבד בילי שבתות, שאז שמר ללימוד בקביעות מתוך הספר, והיה הולך מחדר לחדר, מחדר שכבר כבה הנר לחדר שדולק עדיין, עד שלוש וחצי או ארבע וחצי לפנות בוקר, אבל תמיד היה מהרהר בדברי תורה, ועיקר גדלו בא מתוך

מאה שנה להסתלקותו

חיים לא אחז מניגון מסוים, אזי רבי ברוך בער חדל מלנגנו. כך אירע שרבי ברוך בער חיבר ניגון על המילים 'צור ישראל קומה בעזרת ישראל', אך כאשר השמיע לרבי חיים את הניגון, הביע הוא את אי שביעות רצונו והגיב כי 'קומה קומה, אין ממש בשיר הזה'...

רבי ברוך בער גזז את ניגון זה, אך רבי משה שמואל לקחו וחיבר עליו את המילים מפיוטי תפילת חג השבועות: 'ועתה בנים שירו למלך', בהטעמו כי רבי חיים לא הביע את חוסר שביעות רצונו מעצם המנגינה, אלא רק מהתאמת המילים 'צור ישראל' לניגון זה, משכך כאשר הוחלפו התיבות ל'ועתה בנים', הרי המנגינה במקומה עומדת גם לדעתו של רבי חיים..."

רב חסד

בדברו אודות מידת ההטבה והחסד שנתייחד בה מרן הגאון רבי חיים זצ"ל, סיפר רבי משה שמואל: "בעת פרוץ השריפה הנוראה בבריסק, אשר כילתה את רוב בתי העיר והתושבים נשארו ל"ע ללא קורת גג, בעירוס ובחוסר כל. למרות שביתו שרד את השריפה, והיתה לו קורת גג ללון, מיאן רבי חיים בכל אותה תקופה מלישון בביתו, והיה לן במחסן של בית המדרש, עד שנבנו ושוקמו כל הבתים הנשרפים של תושבי העיר".

הדבר נתגלה לתלמידיו והם ביקשו שישיר לפניהם מניגוניו. אך רבי ברוך בער זצ"ל הסתפק והתלבט רבות בדבר כי חשש שיש בכך משום פגיעה בצורת הישיבה המקובלת מדור לדור. הלך רבי ברוך בער זצ"ל לשאול את פי מורו ורבו רבי חיים, אשר השיב לו: 'אם אתה יודע לשיר, מדוע שלא תשיר בפניהם?'... ואכן, לאחר קבלת ה'הסכמה' מרבו הגדול רבי חיים, החל רבי ברוך בער לשיר בפני בני הישיבה בהזדמנויות שונות, בזמני שמחה ובמועדים".

"לולא היה רבי ברוך בער זצ"ל", המשיך רבי משה שמואל לומר, "שומע מפורש מפי רבו רבי חיים זצ"ל, לא היה נוהג כך, משום שכל פרט ופרט ב'צורת הישיבה' צריך להתנהל על פי המסורת המקובלת אצלנו מדור דור, ורק לאחר שקיבל רשות מרבו, יכול היה לנהוג כך".

בהזדמנויות אחרות היה מוסיף רבי משה שמואל לספר כי רבי ברוך בער דבק כל כולו ברבו הגדול רבי חיים, עד שאפילו בניגונים ביטל דעתו מפני דעת רבו, וכאשר רבי

לגבאים למונעו בכל תוקף מלישא דבריו ולנאום לפני הציבור. כאשר שמע זאת המגיד הגיע אל הגר"ח והפציר בו ואמר כי אם הרב חושש מדברי אגיד לרב את כל מה שאדבר ואעבירם תחת שבט ביקורתו, ומה שלא יהיה לרוחו, לא אדבר. אך למרות הפצרותיו המרובות, הגר"ח נשאר איתן בדעתו וסירב בתוקף גם לזאת, שהרי כל שנופח על ידי דבריו מדיליה נפח, והרי זה כשור שנשחט כהלכה ונתבשל בסיר טריפה שהוא טרף".

'שירו למלך'

בעידנא דחדוותא היה רבי משה שמואל מיסב עם תלמידיו בני הישיבה ושר עמם מתוך דבקות באלוקיו. מפעם לפעם היה אף מבהיר באוזניהם כי נוהג זה לשיר עם התלמידים יחד, יסודתו בהררי קודש אצל מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל בקמניץ, כפי שקיבל מרבו הגדול מרן רבי חיים זי"ע: "רבי ברוך בער היה בעל מנגן גדול וחיבר כידוע מנגינות רבות.

שלא הסיח דעתו מלימוד. ודבר זה מורשה לו מאביו הגדול זצ"ל שעשה הכל בכוונה להרגילו בכך, כשישב הרב זצ"ל ולמד, היה רבי חיים זללה"ה שולח אותו להביא לו ספרים והיה מפסיקו בזה מלימודו כל כמה רגעים, והיה אומר לו: 'יש לי אחרים למי לשלוח להביא לי ספרים, אבל רצוני שתדע שזה לא מחייב ביטול תורה, אתה יכול בהליכתך לארון הספרים להמשיך מחשבתך בדברי תורה כרגיל".

"פעם", הוסיף רבי משה שמואל לספר, "בברית מילה אצל בן הרב זצ"ל, הכין לו הרב כלי עם מים חמים לרחוץ פניו ויצא, ופשט מעילו ועמד כך בכותנתו, והנה רבי חיים לפניו, ושאל לו שאלה עמוקה ברמב"ם. עיין הרב זצ"ל והשיב מה שהשיב. חזר ושאל לו משך שעה ארוכה, והרב עומד כך בכותנתו על יד הכלי עם המים, עד שהתחילו האורחים לבוא לברית, ואז כנראה הביע הרב השתוממותו אם עתה הזמן המתאים לכך, אמר לו רבי חיים: 'אני רוצה להרגילך ששום דבר לא צריך לבטלך מעיון בדברי תורה'".

דעות כוזבות כטריפה

באחד ממשאותיו שח רבי משה שמואל: "עובדא הווה עם רבינו הגר"ח מבריסק זי"ע שהגיע לעירו מגיד שנתפס להשכלה, והורה הגר"ח

תורת אמת היתה בפיהו / המשך מעמ' 17

ובראותו שני בחורים עומדים ליד הבימה ומתעמקים זמן רב בלימודם, ניגש לראות במה אנו עוסקים. משראה את הספר שאנו לומדים, פלט בתמיהה 'דברים חדשים'... והלך לו. אותו רב לא הורגל בדרכי הלימוד כפי שלמדו בישיבות, ולא הבין מה אנחנו מתעמקים כל כך בדברי רבינו חיים הלוי, אך אנחנו כל כך ייקרנו כל חידוש של רבי חיים ובמשך ימים שלמים למדנו את דבריו בהעמקה גמורה".

"הדבר הכי נורא שיש לי עכשיו"

באחד הימים בו הטרידה צרה וצוקה מסוימת את מנוחתו של הגאון הגדול רבי דב צבי קרלנשטיין זצ"ל, התבטא באוזני בני ביתו: 'הדבר הכי נורא שיש לי עכשיו שיש לי רבי חיים קשה שאני לא זוכה להבין... ישבתי עכשיו שעה וחצי על זה ונשאר קשה'...

ליפקוביץ זצ"ל את אחד מחידושי רבינו חיים הלוי, כשהוא מעיר את לב תלמידיו כי "יש לדקדק בכל מילה בדבריו של רבי חיים, כי כל דבר כתב בדקדוק רב".

בנותן ענין להוסיף את אשר שח לשומעי לקחו כי כאשר הופיע הספר 'חידושי רבינו חיים הלוי', הגיעה על כך השמועה להיכל ישיבת חברון בירושלים והשמחה רבתה למאוד, "כאשר הגיע ספר אחד לראש הישיבה מרן הגר"י סרנא זצ"ל, נכנסו אליו בכל יראת הכבוד וביקשו את הספר להשאלה לכמה ימים, וממש התייעצו בדבריו".

"באותם ימים", הוסיף לספר, "לאחר שהגיע הספר לידיו, ישבתי עם חברי הגאון רבי חיים אהרן טורצ'ין זצ"ל באחד מימי שיש בבית כנסת בשכונת 'זכרון משה' ולמדנו בעיון במשך שעות ארוכות את דברי רבינו חיים הלוי והתייעצנו להבין עומק דבריו. באמצע לימודנו, נכנס תלמיד חכם זקן מתושבי השכונה,

זכה להבין את דברי רבינו חיים הלוי בסוגיית 'מפי כתבם' שבהלכות עדות. 'כמה זמן התייגעת על כך?' שאלו רבי ראובן והתלמיד השיב כי למעלה משעה ישב והגה בתורתו של רבי חיים.

ענה רבי ראובן: 'בשעה אחת אתה רוצה להבין? בשנחאי היה לנו ספר אחד של 'רבי חיים' ולמדנו בו בתורנות. את רבי חיים של 'מפי כתבם' למדתי בליל שבת, מהשעה שש בערב עד לתפילת שחרית, בחום הנורא ששרר בשנחאי, כאשר בזה אחר זה החלפתי שלושים ושתיים מגבות ספוגות זיעה" (את המגבות היו מניחים בני הישיבה דמיר בגלות שנחאי, על גבי הספרים, בכדי שהזיעה הרבה שניגרה מגופם, לא תפגום בשלימות הספר. ז' פ')..."

"כל דבר כתב בדקדוק רב"

באחד משיעוריו לימד מוריני הגאון הגדול רבי מיכל יהודה

הישיבה וענינה, היטיב הגאון הגדול רבי לייב מאלין זצ"ל להגדיר את דרך תלמודו של מרנא הגר"ח זצ"ל אשר האירה לארץ ולדרים עליה:

"בתקופתנו זאת האחרונה זכינו לאור גדול, רבינו הגר"ח ז"ל מבריסק אשר כמלאך ממרום שולח לגלות אור עומק הבנת התורה, הוא ז"ל גילה דרכי הלימוד של דקות ועומק הלכה ע"פ פשוטו, ופתח שערים רחבים, שערי אורה. ותלמידיו אחריו, רבותינו ראשי הישיבות הם אשר הרחיבם, והעמידו תורה על תלה, קבעוה כמסמרים והאירה הארץ מכבודם, תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם נפקחו עיניהם באורה של תורה והכל התחילו להיות נכנסים ויוצאים בהם".

שלושים ושתיים מגבות ספוגות זיעה

באחד הימים ניגש תלמיד אחד לרבו הגאון הגדול רבי ראובן פיין זצ"ל ושטח בפניו את צערו שלא